



**OPISKELIJOIDEN YRITTÄJYYSINTENTIOIDEN
KEHITTYMINEN TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULUN LIIKETALOUDEN
KOULUTUSOHJELMASSA**

Opetussuunnitelmien parhaat käytänteet

Karoliina Koskikunnas

Opinnäytetyö
Toukokuu 2011
Liiketalouden koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehdon nimi
Tampereen ammattikorkeakoulu

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

KOSKIKUNNAS, KAROLIINA: Opiskelijoiden yrittäjyysintentioiden kehittyminen Tampereen ammattikorkeakoulun liiketalouden koulutusohjelmassa - opetussuunnitelmien parhaat käytänteet

Opinnäytetyö 50 s., liitteet 5 s.
Toukokuu 2011

Tampereen ammattikorkeakoulu on ollut mukana vuodesta 2008 Seinäjoen ammattikorkeakoulun koordinoimassa opiskelijayrittäjyyskyselyssä. Kyselyn taustalla on Entre Intentio -työkalu, jolla mitataan opiskelijoiden yrittäjyysasenteita, -aikomuksia ja -kompetensseja sekä erityisesti niiden kehittymistä opintojen alkuvaiheesta aina valmistumiseen saakka.

Tampereen ammattikorkeakoulussa kyselyyn ovat osallistuneet Tampereen liiketalouden opiskelijat vuosina 2008–2010. Näiden kolmen kyselyn jälkeen saatiin vertailukelpoinen aineisto vuonna 2008 opintonsa aloittaneiden liiketalouden opiskelijoiden yrittäjätuntion muutoksista opintojen aikana. Tuloksia tarkasteltiin toisena opiskeluvuotena yrittäjyyden suuntautumisvaihtoehdon valinneiden ja liiketalouden koulutusohjelmassa jatkaneiden opiskelijoiden osalta erikseen.

Tämän opinnäytetyön päätavoite oli kartoittaa, millaiset opetussuunnitelmalliset tekijät vaikuttavat opiskelijoiden yrittäjyysintentioiden kehittymiseen. Tutkimus toteutettiin liiketalouden opettaja-valmentajia haastatteleamalla ja vertailemalla haastattelun tuloksia Entre intentio-tutkimuksen tuloksiin. Tutkimuksen tuloksena opetussuunnitelmista nousi esiin muutamia hyviä käytänteitä, joista positiivisimmin yrittäjyysintentioihin vaikuttavat olivat tiimiopiskelu, harjoitusyritystoiminta, yrittäjyysominaisuuksien kehittäminen dialogin avulla ja yritysyhteistyö. Tutkimuksessa havaittiin, että yrittäjyysintentioihin vaikuttavia tekijöitä korostetaan 1. opintovuoden jälkeen ainoastaan yrittäjyyden suuntautumisen koulutusohjelmassa.

Liiketalouden koulutusohjelman yrittäjyyden suuntautumisvaihtoehto Proakatemia tarjoaa opiskelijoille yrittäjämäisen tavan opiskella. Proakatemian yrittäjämäisiä oppimismenetelmiä voitaisiin laajentaa koko liiketalouden koulutusohjelman opetussuunnitelmaan tavoitteena opiskelijoiden ulkoisten ja sisäisten yrittäjäominaisuuksien kehittyminen. Näitä ominaisuuksia vaaditaan työelämässä, oli kyse sitten yrittäjyydestä tai palkkatyöstä toisen palveluksessa.

Työn teoriaosuudessa tarkastellaan yrittäjyysintentiitutkimuksien taustoja Suomessa, ja opiskelijoiden yrittäjyysintentioihin vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi tarkastellaan Tampereen ammattikorkeakoulun liiketalouden opetussuunnitelmien sisältöä ja Entre intentio-tutkimuksen tuloksia.

Asiasanat: opiskelijayrittäjyys, yrittäjyysaikomustutkimus, yrittäjyyskasvatus, opetussuunnitelma

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration

KOSKIKUNNAS, KAROLIINA: Development of Students' Entrepreneurship Intentions in Business Administration Degree Programme of Tampere University of Applied Sciences – the best practices of curriculums

Bachelor's thesis 50 pages, appendices 5 pages
May 2011

Tampere University of Applied Sciences (TAMK) has been involved in entrepreneurship research since 2008. The research is co-ordinated by Seinäjoki University of Applied Sciences. The research is based on the Entre Intentio tool, which measure students' entrepreneurial attitudes, intentions and competencies, and particularly how those develop from the beginning of studies to the graduation.

TAMK business students participated in the survey three years running, in the years 2008–2010. These three surveys gathered data which showed how students' entrepreneurship intentions changed as their studies progressed. TAMK's degree programme in Business Administration offers students the opportunity to choose a special orientation to entrepreneurship. The survey results were analyzed separately for those Business Administration students who had chosen this entrepreneurship option and those who had not.

The main purpose of the thesis was to identify what kind of curriculum factors affect the development of students' entrepreneurship intentions. The research was executed by interviewing teachers of Business Administration and comparing the interview results with results obtained from the Entre Intentio survey. From the date, certain features stood out. Among the good practices identified, the most important were the learning in teams, working with practice enterprises, developing entrepreneurial skills and attitudes through dialogue, as well as co-operation with businesses. The findings indicate that after the first year of studies, entrepreneurship intention factors are emphasized only for the students who choose the entrepreneurship orientation.

Proacademy is a special part of the TAMK degree programme in Business Administration. Proacademy offers its students an entrepreneurial way to learn. The entrepreneurial learning methods of Proacademy could be extended throughout the curriculum for the business degree, aiming to develop students' outward and internal entrepreneurial qualities. These features are required in all areas of working life.

The theoretical section of the thesis looks background of entrepreneurship intention research in Finland, and factors which promote entrepreneurship.

Key words: entrepreneurship intentions, research on entrepreneurship intentions, entrepreneurship education, curriculum

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	YRITTÄJYYSINTENTIOTUTKIMUS	6
2.1	Nuorten yrittäjyysintentioiden tutkimus Suomessa.....	6
2.2	Entre intentio-työkalu.....	7
3	KORKEAKOULUOPETUKSEN MAHDOLLISUUDET YRITTÄJÄINTENTIOIDEN KEHITTÄMISESSÄ	10
3.1	Yrittäjyyskasvatus käsitteenä	10
3.2	Asenteet yrittäjyyttä kohtaan.....	11
3.3	Subjektiiiviset normit	12
3.4	Yrittäjyyskyvyt.....	13
4	KATSAUS TAMK TAMPEREEN LIIKETALOUDEN OPETUSSUUNNITELMAAN	15
4.1	Opetussuunnitelman muodostuminen TAMKissa.....	15
4.2	Liiketalouden koulutusohjelma	16
4.3	Proakatemia	18
5	LIIKETALOUDEN OPISKELIJOIDEN YRITTÄJYYSINTENTIOT	21
5.1	OPALA- opiskelijapalautejärjestelmä.....	21
5.2	Entre intentio-tutkimuksen tulokset Tampereen ammattikorkeakoulussa	22
5.3	TAMKin tulokset valtakunnallisten tuloksien rinnalla	26
6	LIIKETALOUDEN OPETTAJIEN HAASTATTELUN TULOKSET	30
6.1	Liiketalouden koulutusohjelma	30
6.2	Proakatemia	33
7	YHTEENVETO	36
8	POHDINTA	40
	LÄHTEET.....	43
	LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Yrittäjyyspedagogiikka, yrittäjämäinen toiminta ja yrittäjyyden arvostaminen ovat osa uuden Tampereen ammattikorkeakoulun uudistettua strategiaa. Jotta yrittäjyysstrategia saataisiin jalkautettua jokapäiväiseen toimintaan, on syytä tehdä selvityksiä organisaation koulutusohjelmien yrittäjyyskasvatuksen vahvuuksista ja heikkouksista. Tämän opinnäytetyön tavoite on poimia liiketalouden koulutusohjelmasta opiskelijayrittäjyyttä edistäviä käytänteitä ja olla siten tukena niin strategian toteuttamiselle, että vuoden 2012 opetussuunnitelmauudistukselle.

Entre intentio-tutkimus kartoittaa opiskelijoiden yrittäjyysintentioneja ja niiden kehittymistä opiskelujen aikana. Tampereen ammattikorkeakoulun Tampereen koulutusyksikön liiketalouden opiskelijat ovat osallistuneet kyselyyn kolmena peräkkäisenä vuotena. Kyselyjen tuloksista saatiin vertailukelpoinen aineisto yrittäjyysintentionien kehittymisestä yksilötasolla opintojen alkuvaiheesta aina valmistumiseen saakka.

Tämän työn tarkoitus on tutkia liiketalouden opettaja-valmentajia haastatteleamalla ja opetussuunnitelman sisältöä kartoittamalla, millaiset opetussuunnitelmalliset tekijät vaikuttavat opiskelijoiden yrittäjyysintentioneihin. Haastattelun tuloksia verrataan Entre intentio-tutkimuksen tuloksiin. Tarkastelun kohteena ovat opiskelijoiden yrittäjyysasenteet, koettu tiimiyhteisön tuki, sekä yrittäjyyskyvyt. Yrittäjyysintention muutoksia selittäviä tekijöitä tarkastellaan liiketalouden opetussuunnitelman ja pedagogiikan tasolla. Tarkastelussa ei huomioida yhteiskuntatason säädöksiä ja ohjeistuksien vaikutuksia tai opettajien yrittäjyysosaamisen tai -asenteiden vaikutuksia opetussuunnitelman toteutumiseen.

Työn tavoitteena on lopulta poimia opetussuunnitelmasta ja pedagogisista ratkaisuksista käytänteet, joiden voidaan olettaa vaikuttavan liiketalouden koulutusohjelman opiskelijoiden yrittäjyysintention positiiviseen kehittymiseen.

Tässä työssä liiketalouden koulutusohjelmalla tarkoitetaan Tampereen ammattikorkeakoulun Tampereen toimipisteen tradenomi-opiskelijoita ja Proakatemiolla yrittäjyyden suuntautumisvaihtoehdon valinnoita tradenomi-opiskelijoita.

2 YRITTÄJYYSINTENTIOTUTKIMUS

2.1 Nuorten yrittäjyysintentioiden tutkimus Suomessa

Nuorten yrittäjyysaikomuksia ja -asenteita on tutkittu useita kertoja Suomessa ja maailmalla. Yrittäjyysintentio tarkoittaa aikomusta perustaa oma yritys tai jatkaa jonkun yritystoimintaa. Näistä aikomuksen omaavista osa toteuttaa aikomuksensa konkreettisesti perustamalla oman yrityksen. (Kansikas 2007, 20, 146). Seuraavaksi tarkastellaan lyhyesti muutamia suomalaisia tutkimuksia ja niiden tuloksia.

Nuorisobarometri on Valtion nuorisoasian neuvottelukunnan ja Nuorisotutkimusverkoston teettämä tutkimus. Se mittaa vuosittain suomalaisten nuorten arvoja ja asenteita erilaisten teemojen ympärillä. Vuonna 2004 keskeisenä teemana oli yrittäjyys. (Nuorisotutkimusseura 2010.) Kyselyn 1820 vastanneesta 15–29-vuotiaasta nuoresta 11 % harkitsivat yrityksen perustamista lähiaikoina. Tämän ryhmän vastauksien perusteella todettiin muun muassa että miehet harkitsevat yrittäjyyttä naisia useammin, ja että yrittäjäksi aikovien määrä kasvaa iän myötä. Ammattikorkeakoulun käyneet (tai sitä käymässä olevat) harkitsevat yrittäjyyttä useammin kuin yliopistotutkinnon suorittaneet (tai sitä suorittamassa olevat), mutta harvemmin kuin muun ammatillisen tutkinnon suorittaneita (tai sitä suorittamassa olevat). (Hyytinen & Ilmakunnas 2004, 34).

Rouvinen & Väänänen (2004) tutkivat Nuorisobarometri-kyselyn tuloksien valossa nuorten halua ryhtyä yrittäjäksi. Tutkimuksessa havaittiin muun muassa, että luonteenpiirteet vaikuttavat voimakkaasti yrittäjyysaikomuksiin ja että nuorten joukossa yrittäjäksi haluavat ovat keskimäärin puolitoistavuotta muita vanhempia. Myös nuoren lähipiirissä esiintyvän yrittäjyyden vaikutus on merkityksellinen, se jopa kaksinkertaistaa yrityksen perustamisaikomukset. (Rouvinen & Väänänen 2004, 61–62.)

Pihkalan (2008) tutkimuksessa tarkasteltiin ammattikorkeakoulutuksen aikaisia yrittäjyysintentioiden muutoksia. Tutkimukseen liittyvä aineisto kerättiin ajallisesti kahdessa eri vaiheessa. Suomen 29 ammattikorkeakoulun opiskelijoista valittiin kaksi yrittäjyysstrategialtaan erilaista kokonaisuudesta viidestä eri koulutusohjelmasta. Tulokset osoittavat, että painotettuun yrittäjyyskoulutukseen liittyvät nopeuttavat tekijät eivät aiheuta

opiskelijoiden yrittäjyysintentioneissa muutoksia. Nopeuttaviin tekijöihin luettiin kuuluvaksi esimerkiksi koulutuksen, yritys- ja yrittäjäyhteistyö, työharjoittelu, yrittäjyyden roolimallit sekä tietoisuus olemassa olevista yritystoiminnan käynnistämisen resursseista. Yrittäjyysintentionot näyttävät olevan suhteellisen pysyviä opintojen ajan, ne olivat kehittyneet jo ennen ammattikorkeakouluopintoja. Opiskelijat arvioivat yrittäjyyskoulutuksen tuovan epävarmuutta omaan yrittäjyyskykyihin luottamisessa, vaikka toisaalta he kokevat yrittäjyyskoulutuksen merkityksen osana opintoja tärkeänä. Epävarmuutta aiheuttavat muun muassa yrittäjäksi kannustamisen ja siihen liittyvän henkisen tuen puute sekä yrittäjyysopintojen laatu ja opintojen ajoitus. Tulosten mukaan on kuitenkin perusteltua liittää koulutukseen yrittäjyyttä, koska se vahvisti opiskelijoiden tietoisuutta yrityksen ja yrittäjien yhteiskunnallisesta merkityksestä. (Pihkala 2008, 8-9, 103-109.)

Edellä mainitut selvitykset perustuvat kertaluontoisiin tutkimuksiin. Tarve on ollut selvä opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksien yksiselitteiseen selvittämiseen pitkäaikaistutkimuksellisesti.

2.2 Entre intentio-työkalu

Suomessa on paljon erilaisia yrittäjyyden edistämistoimenpiteitä, mutta ei systemaattista tietoa toimenpiteiden vaikutuksista yksilötasolla. Tähän tarpeeseen haluttiin rakentaa yksiselitteinen ja tieteellisesti todennettu mittari, jonka avulla voidaan arvioida pitkäaikaistutkimuksellisesti yrittäjyyden edistämistoimenpiteiden vaikutuksia yksilötasolla. Työn tuloksena syntyi Entre intentio-työkalu. Se mittaa opiskelijoiden yrittäjyysasenteita, -aikomuksia ja -kompetensseja ja niiden kehitystä. Työkalu kuuluu Seinäjoen ammattikorkeakoulun laatumittareihin ja sen kehittämisessä on ollut mukana kansallinen FINPIN -tutkijatiimi.

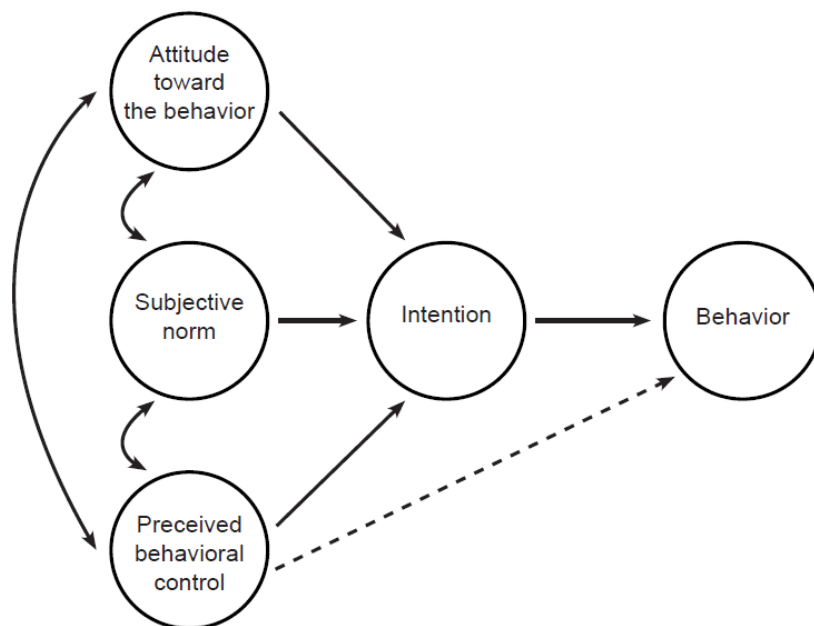
Entre intentio-työkalun avulla voidaan

- a) seurata yrittäjyyttä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuutta pitkäaikaistutkimuksellisesti, sekä yksilötasolla että koulutusohjelmittain
- b) saada ”kiinni” potentiaalisin yrittäjiksi ryhtyvien joukko, jolle voidaan kohdistaa erityistoimia

- c) todentaa, miten opiskelijoiden osaaminen ja yrittäjyysvalmiudet kehittyvät eri yrittäjyystoimenpiteiden avulla
- auttaa kehittämään edistämistoimia, kun erilaisten edistämistoimien vaikuttavuus on selvillä
- d) tunnistaa hyviä ja toimivia yrittäjyyden edistämistoimien käytänteitä eri ammattikorkeakouluissa
- vertailemalla kansallisesti (ja kansainvälisesti) eri ammattikorkeakoulujen (ja erityisesti saman koulutusalan) toimintamalleja, toimivuutta ja tuloksellisuutta
 - voi jatkossa tarvittaessa toimia apuna kun koulutusohjelmia rinnastetaan toisiinsa (ranking) yrittäjyysvaikutusten perusteella

(Lautamaja & Varamäki 2010, 3.)

Mittari pohjautuu Ajzenin (1991) kehittämään suunnitellun käyttäytymisen teoria-malliin (Theory of Planned Behavior, tässä suunnitellun käyttäytymisen teoria), jossa aikomukset ovat keskeisessä asemassa selittämässä yksilön käyttäytymistä (kuvio 1). Ajzenin teoria perustuu siihen, että mitä voimakkaampi aikomus ihmisellä on toimia, sitä todennäköisemmin hän suoriutuu tehtävästä. (Kivelä 2002,27.)



KUVIO 1. Mukailtu Icek Ajzenin (1991) suunnitellun käyttäytymisen teoria-mallista

Ajzenin teorian tavoitteena on osoittaa suunnitellun käyttäytymisen toteutumiseen vaikuttavat elementit ja lopulta ennustaa toiminnan toteutumista. Teon suorittaakseen henkilöllä tulee olla positiivinen intentio teon suorittamista kohtaan. Kuvio 1 mukaisesti positiivinen intentio määräytyy yksilön tekoon kohdistamista myönteisistä asenteista (attitude toward the behavior), yksilön tärkeiksi kokemien henkilöiden tai ryhmien tekoa kohtaan osoittamasta hyväksynnästä (subjective norm) sekä henkilön havaitsemista teon toteuttamisen edellyttämistä vaikutusmahdollisuuksista, eli kyvykkyyssuskomuksista (perceived control). (Tonttila 2010, 7.)

Suunnitellun käyttäytymisen teoria on osoittautunut päteväksi ihmisten käyttäytymisen ennustamisessa useissa tapauksissa. Esimerkiksi Kruegerin ja Carsrudin (1993, 316–319) empiiriset testaukset ovat osoittaneet, että intentiot ennustavat hyvin käyttäytymistä ja asenteet ennustavat hyvin intentioita. Myös sosiaalipsykologit ja markkinoinnin tutkijat ovat käyttäneet menestyksekkäästi Ajzenin mallia käyttäytymisen intentionaalisuudesta. (Kivelä 2002,27.)

3 KORKEAKOULUOPETUKSEN MAHDOLLISUUDET YRITTÄJÄINTENTIOIDEN KEHITTÄMISESSÄ

Entre intentio-tutkimuksen kysymykset ovat jaoteltu viiteen osioon, jotka ovat johdettu Ajzenin (1991) suunnitellun käyttäytymisen teoriasta. Osiot ovat yrittäjyysaikomukset (yrityksen perustamisen intentiot), pystyvyysuskomus (uskomus siitä pystyykö toimimaan yrittäjänä), subjektiiviset normit (lähiympäristön tuen merkitys), yrittäjyysasenteet ja yrittäjyyskyvyt. Korkeakouluopetuksen mahdollisuudet yrittäjääntention muutoksessa opetussuunnitelman näkökulmasta liittyvät näistä osiosta kolmeen viimeiseen. Seuraavissa alaluvuissa pohditaan ensin yrittäjyyskasvatusta käsitteenä ja sen jälkeen avataan näitä kolmea mittarin osaa.

3.1 Yrittäjyyskasvatus käsitteenä

Yrittäjyyskasvatus on käsite, josta on liitetty monenlaisia määritelmiä. Gibbin (1993) mukaan yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on kehittää yrittäjämäistä käyttäytymistä, yrittäjämäisiä taitoja ja ominaisuuksia sekä edistää opiskelijan näkemystä yrittäjyysilmiöstä (Tonttila 2010, 36). Samansuuntaisen tulkinnan käsitteestä kuvailevat myös Luukkainen & Wuorinen (2002, 9, 15). Heidän näkemyksensä mukaan yrittäjyyskasvatus on oppimistilanteisiin liittyvää pitkäjänteistä asennekasvatusta, jonka tavoitteena on tehdä yrittäjämäisestä elämänotteesta osa ihmisen toimintaa. Se on sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden ja yrittäjämäisen käyttäytymisen kehittämistä yksilöissä. Avainsanoja ovat aloitteellisuus, vastuullisuus ja itsenäisyys.

Muun muassa Ristimäki (2002) ja Remes (2003) taas erottaisivat yrittäjyyskasvatuksen käsitteen määrittelystä kaksi eri käsitettä. Yrittäjäkoulutus antaa tiedollisia valmiuksia yrittäjänä toimimiseen ja yrittäjyyskasvatus on opetussuunnitelmaan kuuluva oppimisen menetelmä, jolla oppijalle pyritään antamaan organisaatiossa toimimisen lisäksi edellytykset oppia toimimaan yritteliäällä tavalla. (Kansikas, Kyrö, Seikkula-Leino & Römer-Paakkanen 2009, 72.) Yrittäjyyskasvatuksen tavoite ei tulisi olla ainoastaan uusien yritysten synnyttäminen, vaan kyse on sellaisten tietojen, taitojen ja asenteiden kehittämi-

sestä, jotka antavat valmiuksia vastuulliseen otteeseen elämästä (Luukkainen & Wuorinen 2002, 16).

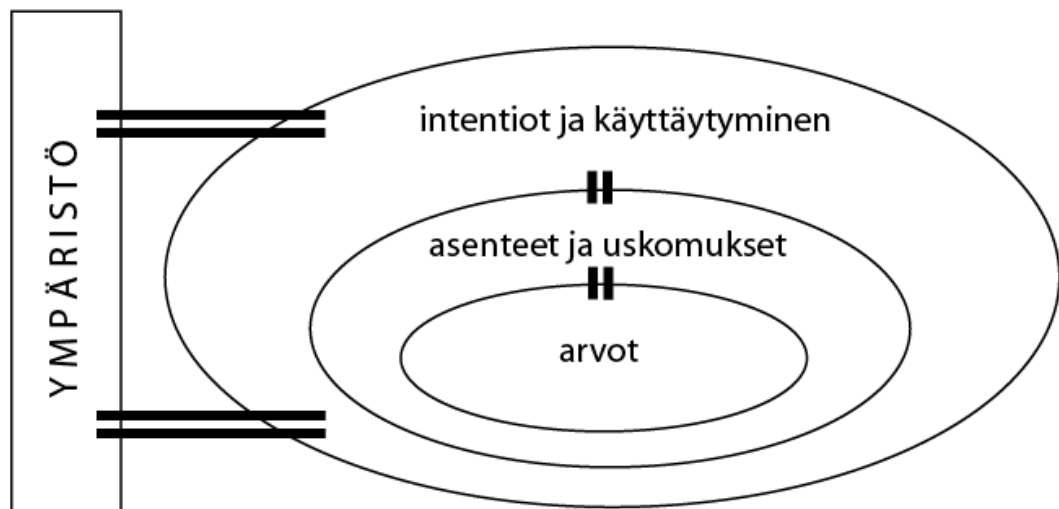
Vaikka yrittäjyyskasvatus on käsitteenä monitulkintainen, löytyy erilaisista määritelmistä kuitenkin yhtenäisiä piirteitä. Ne liittyvät Kyrön ym. (2006, 17) mukaan mahdollisuuksien havaitsemiseen, innovatiivisuuteen, uuden toiminnan aikaansaamiseen ja riskin kantamiseen. Ulkoisten yrittäjyyspiirteiden lisäksi yrittäjyyskasvatus pitää sisällään myös sisäisten yrittäjäominaisuuksien kehittämisen. Sisäinen yrittäjän ominaisuuksia ovat muun muassa oma-aloitteisuus, vastuullisuus, sitoutuneisuus, yritteliäisyys ja vahva itsetunto. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 14.)

3.2 Asenteet yrittäjyyttä kohtaan

Entre intentio-kyselyssä kartoitetaan, miten opiskelija suhtautuu asennetasolla yrittäjyyteen. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä käytetty Ajzenin (1991) suunnitellun käyttäytymisen teoria pyrkii selittämään muun muassa asenteiden ja käyttäytymisen välistä yhteyttä. Asenne on johdonmukainen ja vaikeasti muutettava suhtautumistapa johonkin psykologiseen kohteeseen. Asenteet voivat kuitenkin muuttua, kun henkilö saa uudenlaista tietoa asennekohteesta. Suotuisat asenteet luovat hyvän pohjan motivaatiolle ja useat tiettyyn kohteeseen suuntautuvat motivaatiot voivat vähitellen muokata asenteita. (Peltonen 1986, 112.)

Luukkaisen & Wuorisen (2002, 202) mukaan yrittäjyys on ensisijaisesti asennetta. Asenteet yrittäjyyttä kohtaan muokkautuvat jo paljon ennen opintojen aloittamista esimerkiksi kaveripiirin, perheen ja muiden lähipiirin roolimallien asenteiden perusteella. Asennemallit yrittäjyyteen alkavat syntyä jo lapsuudenkodista ja useissa tutkimuksissa on havaittu, että yrittäjävanhempien lapset alkavat yrittäjäksi muita todennäköisemmin. Myös suhtautuminen työelämään yleensä vaikuttaa yrittäjyysasenteisiin. Kun yksilö mukautuu uuteen sosiaaliseen ympäristöön, kuten kouluorganisaatioon, joutuu hän yleensä muuttamaan aikaisemmin muodostuneita asenteitaan ryhmän mukaisesti. (Kansikas 2009, 75.) Yksittäinen asenne tavallisesti ole välittömästi tietyn käyttäytymisen taustalla, vaan sen vaikutus välittyy erilaisten tilannetekijöiden, kuten ympäristön, toiminnallisen asiayhteyden ja yksilöön kohdistuvien rooliodotuksien, kautta. Huuskosen

(1989, 93) mukaan arvot, asenteet ja uskomukset toimivat ihmisen henkisinä suodattimina tulkittaessa tilanteita (kuvio 2). Niinpä myönteinen asenne yrittäjyyttä kohtaan ajaa ihmisen havaitsemaan ympäristöään yrittäjyyden kannalta suotuisalla tavalla ja päinvastoin. (Kivelä 2002, 28.)



KUVIO 2. Ihmisen arvomaailman ja käyttäytymisen suhde (Kivelä 2002, 28, Huuskonen 1989)

3.3 Subjektiiviset normit

Ajenzin (1991) teoriassa ympäristön sosiaalisia vaikutuksia esitetään subjektiivisen normin avulla. Subjektiivinen normi mittaa koettua sosiaalista painetta. Sillä tarkoitetaan henkilön uskomusta siitä, mitä muut henkilöt häneltä odottavat ja kuinka valmis hän on mukautumaan näihin odotuksiin. (Uusitalo 2007, 20.)

Viimeisimpien Entre intentio-tutkimuksen tulosten mukaan lähipiirin tuen vaikutus opiskelijan yrittäjyysintention on merkittävä. Sama tulos välittyy myös monesta muusta tutkimuksesta. Esimerkiksi Nurmen (1999, 31–32) mukaan yrittäjyys on sosiaalista perintöä lapsuudenkodista, vertaisryhmästä tai muusta voimakkaasta lähiyhteisön vaikutteesta. Autio ja Ulfstedt (1997, 12) korostavat koulutusjärjestelmän merkittävyyttä ammatillisen identiteetin etsinnässä, sillä esimerkiksi korkeakouluympäristön koettu

tuki vaikuttaa opiskelijan vakuuttumiseen yrittäjyyden sopivuudesta omalla kohdallaan. Bohner & Schwarz (2001, 429–431) muistuttavat että opiskelijan lähipiirin arviot yrittäjäksi ryhtymisestä saattavat olla hyvinkin erilaisia. Tällöin merkityksellistä on se, kuinka motivoitunut opiskelija on noudattamaan kutakin yksittäistä arviota. Kun ne ihmiset, joiden arvioiden mukaan opiskelija on motivoitunut toimimaan, esittävät hyväksyviä tai jopa kannustavia arvioita toiminnan toteuttamisesta, sosiaalinen paine toiminnan toteuttamiseen on huomattavan suuri. (Ajzen 1991b, 121). (Tonttila 2010, 18, 91.)

Opiskelijan lähipiiri muodostuu opiskelutovereista, perheestä ja suvusta sekä koulun ulkopuolisista kavereista. Opiskelujen aikana lähipiiriin voidaan laskea kuuluvaksi myös valmentajat ja opettajat. Opetussuunnitelmatyön kannalta lähipiirin vaikutusta voidaan tutkia korkeakoulu yhteisön tasolla. Tarkastelukohteena on, millainen vaikutus tiimiyhteisöllä ja valmentajilla on opiskelijan intentioiden kehitykseen ja toisaalta se, tukevatko opetussuunnitelma ja pedagogiikka näitä vaikutuksia.

3.4 Yrittäjyyskyvyt

Tutkimuksessa kartoitetaan, millä tasolla opiskelija kokee omien yrittäjyystaitojen ja -osaamisen olevan. Kysymykset liittyvät yrittäjäominaisuuksiin, yrittäjämäiseen käyttäytymiseen ja yrittäjyystaitoihin, kuten ongelmanratkaisukykyyn, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin, esimiestaitoihin, riskinotto kykyyn, epävarmuuden sietoon sekä luovuus- ja innovaatiotaitoihin. Puhutaan työelämänvalmiuksista sekä elämänhallintataidoista joita voidaan eri oppimismenetelmien kautta vahvistaa (Kansikas ym. 2009, 111).

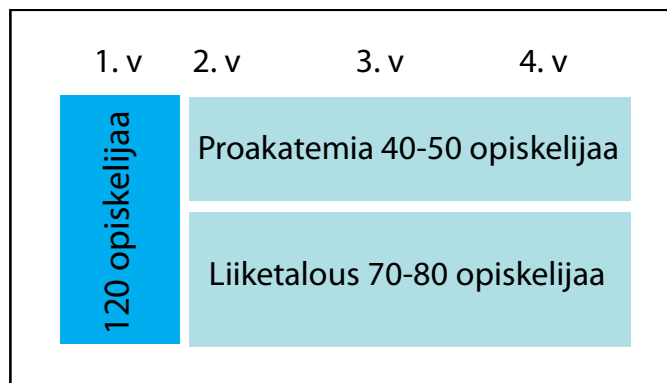
Liiketoimintamahdollisuuksien havaitseminen on yrittäjälle tärkeä osaamisalue. Ihmiselle kehittyy yrittäjälle tyypillinen kognitiivinen kartta (markkina)informaation tulkinnaan. Tällainen tulkintakehys pystyy vastaanottamaan ja suodattamaan informaatiosta sellaisen, jolla on merkitystä mahdollisuuksien havaitsemiseen ja ratkaisujen kehittämiseen informaation muruista. Kysymys on paljolti ongelmalähtöisestä orientaatiosta ja oppimisesta. (Kyrö & Ripatti 2006, 73.) Irelandin, Hittin ja Simonin (2003) mukaan yrittäjämäinen mielenlaatu (entrepreneurial mindset) syntyy kyvystä havainnoida mahdollisuuksia, hyvien mahdollisuuksien identifioinnista sekä henkisten että aineellisten pääomien onnistuneesta hallinnasta ja yrittäjyyden ajoituksesta. (Kansikas 2007, 103.)

Gibb (2005) näkee niin yrittäjyystaidot, yrittäjäominaisuudet kuin yrittäjämäisen käyttäytymisenkin syntymälahjojen sijaan opittavina taitoina (Kansikas ym. 2009, 11).

Yrittäjyystaidot ja -osaaminen, riskinotto- ja organisointitaidot ovat kaikki liiketalouden opinnoissa harjoitettavia osa-alueita. Nämä piirteet ovat yrittäjyyden perusta, vaikka niiden hallitseminen ei suoraan synnyttäisikään yrittäjyysintentiona. Riskivalmiuksien oppiminen on yksi keskeisimpiä yrittäjyyden oppimisen osa-alueita ja siksi useat tahot ovat tutkineet aihetta. McClellandin (1984, 367–392) ja hänen kollegoidensa kehittäämä suoritusmotivaatioteoria olettaa, että yksilön suoritusmotivaatio ja motiivi välttää epäonnistumista vaikuttavat hänen halukkuuteensa ottaa riskejä. Elliotin ja Trashin (2004) tutkimukset osoittavat, että epäonnistumisen pelko siirtyy sukupolvelta toiselle ja on vahingollista oppimistulosten kannalta. Tämän nojalla riskin oppimisessa on merkityksellistä pyrkiä vähentämään epäonnistumisen pelkoa. Eri tutkimusten valossa yksi keino tukea riskin oppimista olisi lähestyä aihetta jakamalla epävarmuuden kokemuksia ja tukemalla opiskelijoiden välistä yhteistyötä. (Kyrö & Ripatti 2006, 100, 104–105.)

4 KATSAUS TAMK TAMPEREEN LIIKETALOUDEN OPETUSSUUNNITELMAAN

TAMK (Tampereen ammattikorkeakoulu, tästä eteenpäin TAMK) tarjoaa liiketalouden opiskelijoille perinteisen tradenomi-linjan rinnalla mahdollisuuden valita yrittäjyyden suuntautumisvaihtoehdon Proakatemiaan, joka tarjoaa yrittäjälähtöisemmän tavan opiskella liiketalouden opintoja. Liiketalouden ja tietojenkäsittelyn koulutusohjelmien opiskelijat voivat hakeutua Proakatemiaan suoritettuaan ensimmäisen vuoden perusopinnot (kuvio 3).



KUVIO 3. Opiskelijoiden jakautuminen 3,5 vuoden opintojen edetessä liiketalouden koulutusohjelmassa

Seuraavaksi tarkastellaan liiketalouden koulutusohjelman ja Proakatemiaan opetussuunnitelmien sisältöä.

4.1 Opetussuunnitelman muodostuminen TAMKissa

Opetussuunnitelmien kehittäminen tapahtuu opetuksesta ja opetussuunnitelmista saadun palautteen perusteella. Vuosittain keväällä tehdään koulutusyksiköittäin itsearviointi, jossa keskeinen tehtävä on koostaa laadunvarmistusjärjestelmän mukainen palaute ja arvioida sen pohjalta opetussuunnitelmien ja opetuksen kehittämistarpeet. (Laatukäsikirja kompassi, 2.01.03). TAMKin opetus perustuu ammattikorkeakouluhallituksen hyväksymiin opetussuunnitelmiin. Opetussuunnitelmia tarkistetaan TAMKin laadunvarmis-

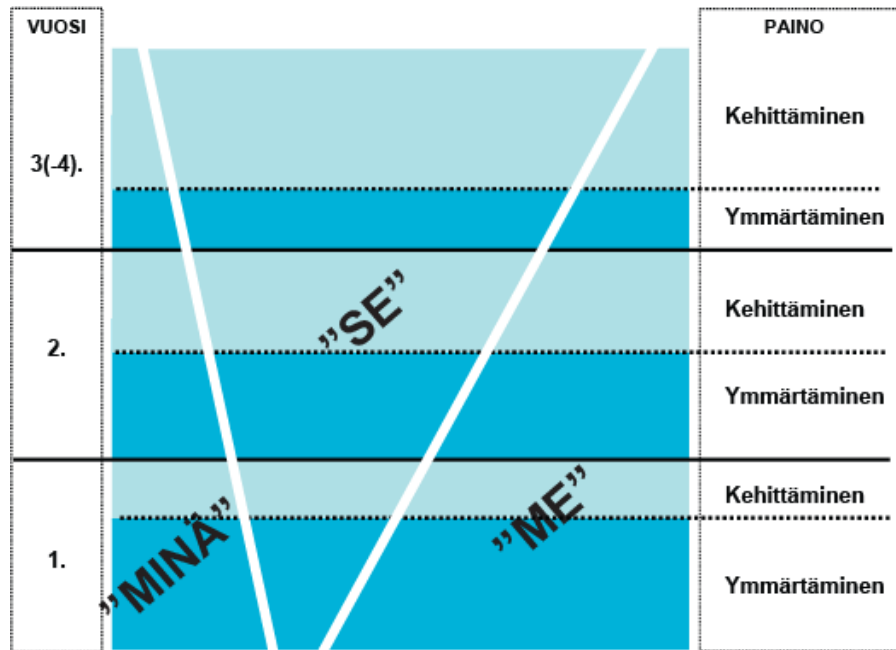
tusjärjestelmän kautta saadun palautteen ja ennakoitiedon perusteella säännöllisesti vastaamaan työelämän osaamistarpeita. (Laatukäsikirja kompassi, 2.01). TAMK:n koulutusohjelmien opetussuunnitelmat toteuttavat TAMK:n kokonais- ja pedagogista strategiaa. Opetussuunnitelman lähtökohtana on alan arvoperusta. Opetussuunnitelma on kuvaus oppimisprosessista ja siinä kuvataan koulutusohjelman pedagoginen lähestymistapa. Oppimisprosessin kuvauksessa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso, tutkintoon käytettävissä oleva opiskelijan työmäärä, tavoiteltava osaaminen sekä keinot, joilla tavoitteisiin päästään. (Opetussuunnitelmatyö 2008-2009, 1.)

4.2 Liiketalouden koulutusohjelma

Ammattikorkeakouluopinnot koostuvat perusopinnoista, ammattiopinnoista, vapaasti valittavista opinnoista, harjoittelusta ja opinnäytetyöstä. Seuraavassa tarkastellaan vuonna 2005 käyttöön otetun liiketalouden koulutusohjelman opetussuunnitelman sisältöä tarkemmin.

Tampereen ammattikorkeakoulun opetussuunnitelman uudistaminen aloitettiin vuonna 2003. Tavoitteena oli luoda uudenlainen opetussuunnitelman rakenne, työskentelytavat ja sisältö. Työtä varten perustettiin Luola-työryhmä, jonka tarkoituksena oli selvittää, mitä tradenomien pitäisi osata, sekä pohtia, miten koulutuksen avulla voidaan saavuttaa haluttu osaaminen. Luola-työryhmän loppuraportissa (2004) on määritelty opetuksen tavoitteet, jotka ovat yleisellä tasolla osioiden ”Minä”, ”Me” ja ”Se” kehittyminen. ”Minä” viittaa yksilön henkilökohtaisiin metataidollisiin valmiuksiin, ”Me” yhteistyövalmiuksiin ja ”Se” liiketaloudelliseen osaamiseen. (Boedeker, Hopeela, Kinnunen, Lindberg, Merviö & Tanner 2004, 33.) Niin Luola-tutkimus kuin muutkin opetussuunnitelmatyön kehittämiseen liittyvät aineistot tukivat samaa havaintoa: tradenomien osaamisen kehittämiskohteeksi tulisi nostaa opiskelijoiden työelämävalmiudet ja meta-aidot substanssiosaamisen ohella (Lindberg 2009, 2).

Opetuksen ajoittaminen ja painopisteet voidaan yhdistää kuvion 4 mukaisesti. Substanssia lähdetään opettamaan heti 1. opintovuonna, mutta opetusmenetelmät valitaan siten, että opiskelijan metataitojen ymmärrys ja kyky käyttää niitä tulevat vahvasti esiin.



KUVIO 4. Opetuksen ajoittaminen ja painopisteet (Boedeker ym. 2004)

Ensimmäinen opintovuosi on sisäisen yrittäjyyden vuosi. Opinnot painottuvat yritystoiminnan perusteiden hallintaan sekä kielten opiskeluun. 60 opintopisteen perusopinnoissa perustetaan harjoitusyritys, joka toimii yritystoiminnan harjoittelun aitoja toimintaprosesseja noudattavassa virtuaalisessa oppimisympäristössä. Harjoitusyrityksessä opiskellaan tiimeissä sekä harjoitellaan yhteisöllisiä taitoja koko ensimmäisen vuoden ajan. Kuvio 4 voidaan havaita ensimmäisen opiskeluvuoden painopisteen olevan yhteistyövalmiuksissa ja metataidoissa.

Toinen opintovuosi on itsenäisen ajattelun vuosi, jolloin liiketaloudellisen osaamisen opetus laajenee (kuvio 4). Oppija etsii aktiivisesti tietoa ja kykenee yhdistelemään eri tiedonlähteitä kriittisesti. 90 opintopisteen ammattiopintojen painopiste on pitkälti yrittäjyys- ja liiketoimintaosaamiseen liittyvien taitojen kehittämisessä. Opiskelijat tekevät yrittäjäyhteistyötä oikeiden yritysten kanssa. Projektinjohtamisen moduuli voidaan valita toisen opiskeluvuoden aikana.

Kolmas opintovuosi on oman toiminnan kehittämisen vuosi, jolloin oppija yhdistää osaamistaan käytännön asiakasprojekteihin ja syventää substanssiosaamistaan (kuvio 4) 35 opintopisteen valinnaisissa opinnoissa. Opiskelija voi itse valita vapaavalintaisista opintovaihtoehdoista omaa suuntautumista tukevia, tai muuten oman mielenkiinnon

mukaisia opintoja. (Boedeker ym. 2004, 36.) Kolmantena opintovuotena aloitetaan tutkintotyö.

Neljäs opintovuosi on itsenäistymisen vuosi. Silloin saatetaan loppuun tutkintotyö sekä loput opinnot. Yrityspeli on pakollinen suoritus opintojen loppuvaiheessa. Siinä opiskelija toimii yrityksen johtoryhmän jäsenenä simulaatioympäristössä. Pelin avulla opiskelija oppii ymmärtämään yrityselämän toimintaa ja hallitsemaan kokonaisuutta.

”Hyvät työelämävalmiudet” -moduuli jakautuu koko opintojen ajalle. Sen tavoitteena on opiskelijan metataitojen kehittäminen. Näitä metataitoja ovat esimerkiksi vastuuntunto ja sitoutuminen, halu oppia, kyky sietää muutosta ja yhteistyökyky. Valmentajan rooli on tukea opiskelijaa sekä auttaa häntä löytämään omia vahvuuksiaan. (Liiketalouden opetussuunnitelma 2008–2009.)

Opiskelijalla on henkilökohtaisia valmentajatapaamisia vuosittain, 1. vuonna kerran periodissa ja seuraavina vuosina kerran lukukaudessa. Valmentajatapaamisissa keskustellaan opintojen etenemisestä, harjoittelusta ja opinnäytetyöstä. Urakeskusteluja käydään 1. vuoden tapaamisissa.

4.3 Proakatemia

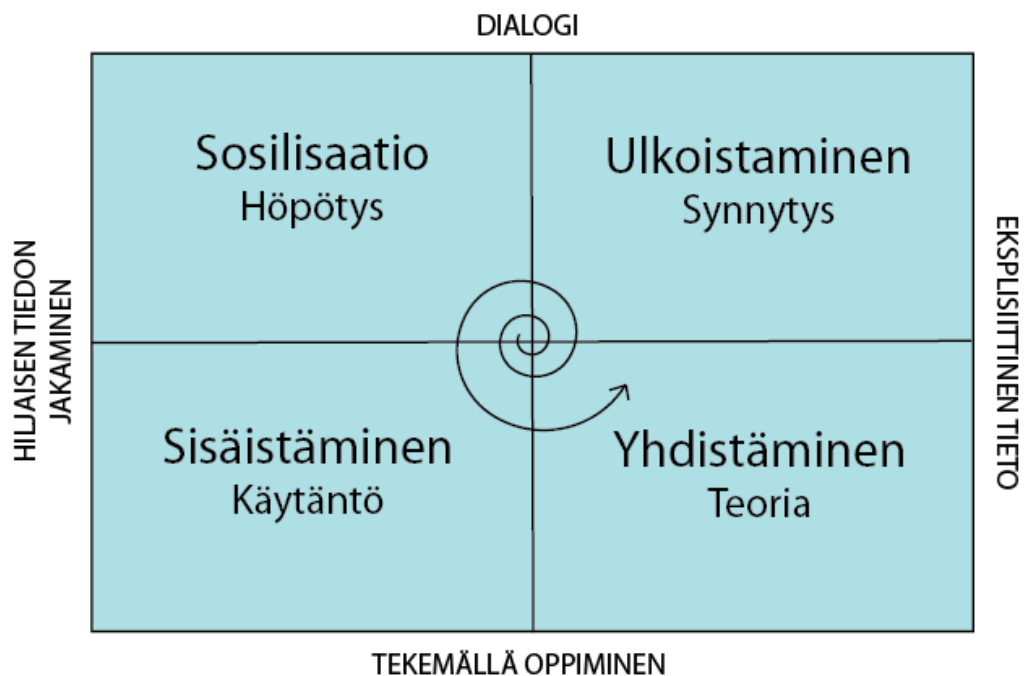
Proakatemia on TAMKin liiketalouden koulutusohjelman yrittäjyyden suuntautumisvaihtoehto. Proakatemiassa työskennellään tiimiyhteyksissä ja opiskelu perustuu tekemällä oppimiseen. Oppiminen tapahtuu ideoiden, kokeilujen ja käytännön kokemuksen kautta. Opiskelijat toteuttavat 5-20 toimeksiantoa vuodessa ja koko opiskelun aikana projektitunteja kerääntyy noin 1100 per opiskelija. Asiakkaina ovat aidot yritysmaailman toimijat. (Merviö 2011.) Opiskelija saa mahdollisuuden rakentaa oman polkunsakohti yrittäjyyttä tekemällä omien tavoitteidensa pohjalta valikoituja toimenpiteitä saadaakseen tarvittavaa tietoa, kokemusta ja verkostoa. Proakatemian opetussuunnitelman punainen lanka on rohkeus ja rohkeuteen kannustaminen. (Valtonen 2011.)

Haku Proakatemiaan on 1.vuoden keväällä ja sinne siirtyvät opiskelijat perehtyvät sen käytänteisiin jo ensimmäisen vuoden 4.periodin aikana. 2,5 vuoden opinnot koostuvat

yrityselämälle tehtävistä projekteista, ammattikirjallisuudesta sekä tiimipalavereista (kuvio 13). Opiskelu tapahtuu tiimioppimisena, kun taas perinteisen liiketalouden opinnot hajauttavat opiskelijat erilleen ensimmäisen vuoden tiimiyhteisöstä. Prokatemiassa suoritetaan ammattiopintoja yhteensä 90 op. Opintoihin sisältyy myös harjoittelu (30 op), joka suoritetaan projektiopintoina sekä opinnäytetyö (15 op). Vapaasti valittavat opinnot (15 op) opiskelija suorittaa joko liiketalouden tai muissa koulutusohjelmissa. (Proakatemian opetussuunnitelma 2008–2009.)

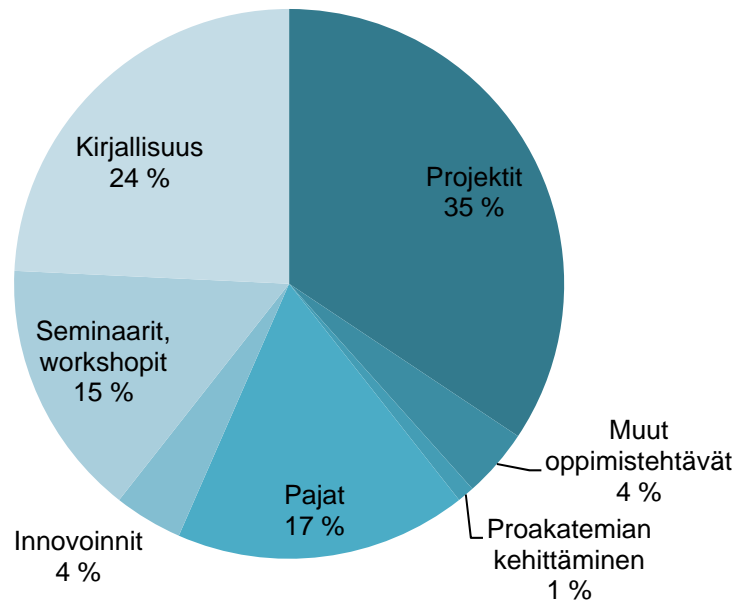
Proakatemian **ensimmäinen opintovuosi** on tiimin kehityksen vuosi, tiimiläiset oppivat luottamaan toisiinsa ja toimimaan tiimissään. **Toinen opintovuosi** on bisneksen tekemisen ja kehittämisen vuosi, liiketoiminnan ymmärtämisen aikaa. (Merviö 2011.)

Proakatemian oppimismetodi perustuu ”learning by doing” -malliin, jossa tiimiyhteisössä jaetut ajatukset ja ideat konkretisoidaan toimintasuunnitelmiksi. Ne toteutetaan käytännössä, ja opitut kokemukset jaetaan yhteisön kanssa viikoittaisissa pajoissa. Metodi muodostaa näin ympyrämäisen oppimisketjun (kuvio 5).



KUVIO 5. Proakatemian oppimismalli

Proakatemian opiskelijat pitävät kaikesta toiminnastaan päiväkirjaa, joka on keskeinen opintosuoritusten arviointi- ja palauteväline. Kirjallisuus valitaan jokaisen oppijan omien intressialueiden mukaisesti. Kirjoista kirjoitetaan essee peilaten teoriaa omiin kokemuksiin, tiimin toimintaan ja käytännön projekteihin. Kuviossa 6 kuvataan Proakatemian opintojen jakautuminen.



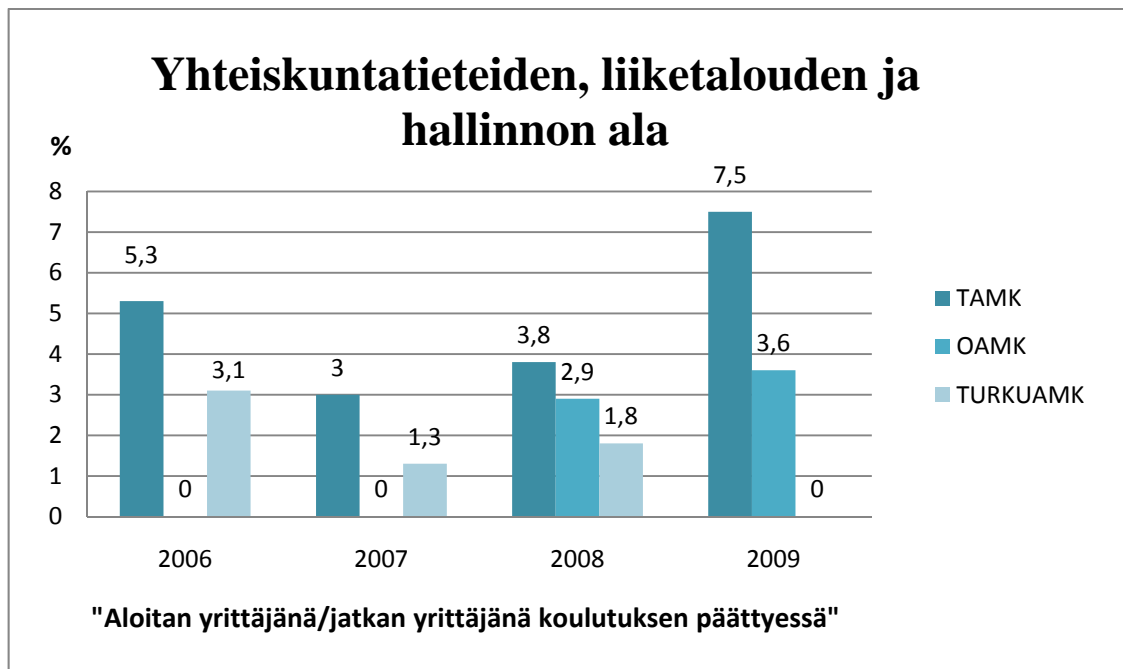
KUVIO 6. Proakatemian opintojen jakautuminen

5 LIIKETALouden OPISKELIJOIDEN YRITTÄJYYSINTENTIOT

Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan TAMKin liiketalouden opiskelijoiden yrittäjyysasenteita valtakunnallisen OPALA -opiskelijapalautejärjestelmän sekä Entre Intention -tutkimuksen tuloksien valossa.

5.1 OPALA- opiskelijapalautejärjestelmä

Valtakunnallisessa OPALA-kyselyssä kerätään vuosittain palautetta ammattikorkeakoulusta valmistuvilta opiskelijoilta. Kyselyssä selvitetään muun muassa opiskelijan työtilannetta valmistumisen jälkeen. Yrittäjyyden osuus on kasvanut (vanhassa) TAMKissa vuoden 2007 jälkeen saavuttaen 7,5 %:n osuuden 187 vastaajan joukossa. Esimerkiksi Turun ja Oulun ammattikorkeakoulujen rinnalla TAMKin opiskelijoiden keskuudessa yrittäjyysaikomuksia esiintyy enemmän (kuvio 7).

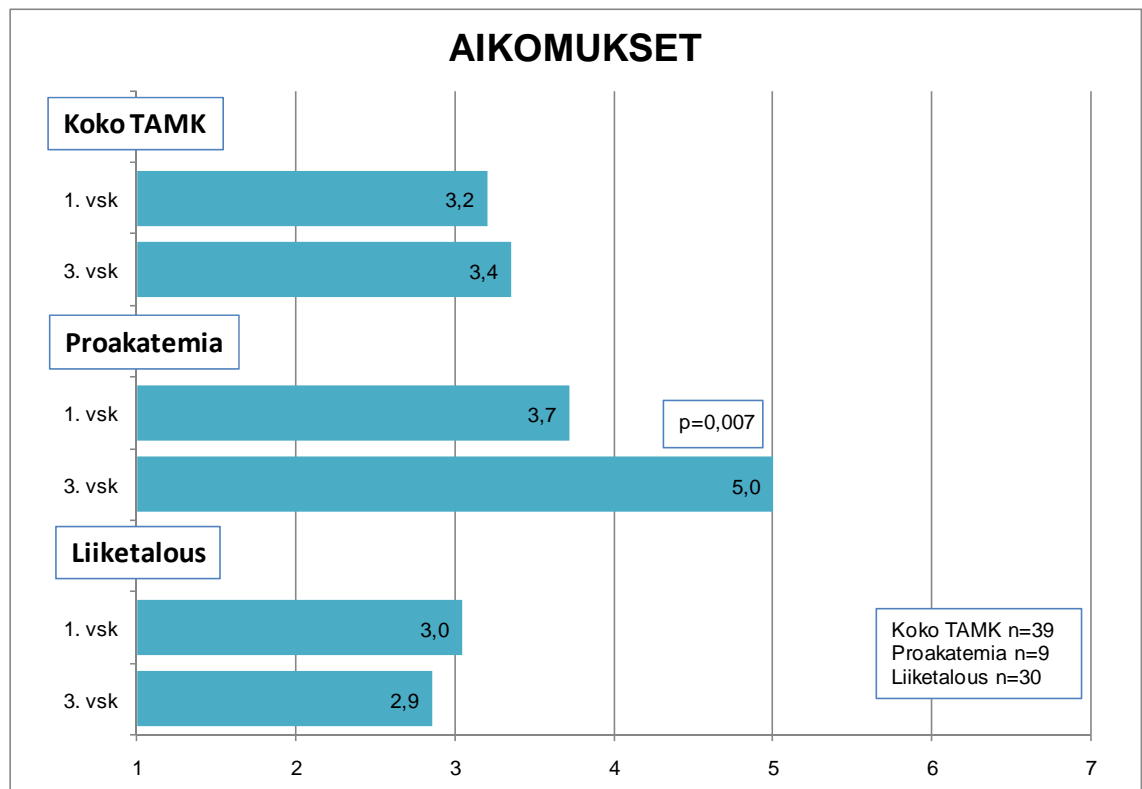


KUVIO 7. Opiskelijan arvio työtilanteestaan koulutuksen päättyessä Tampereen, Oulun ja Turun ammattikorkeakouluissa (Opiskelijapalautejärjestelmä 2010)

5.2 Entre intentio-tutkimuksen tulokset Tampereen ammattikorkeakoulussa

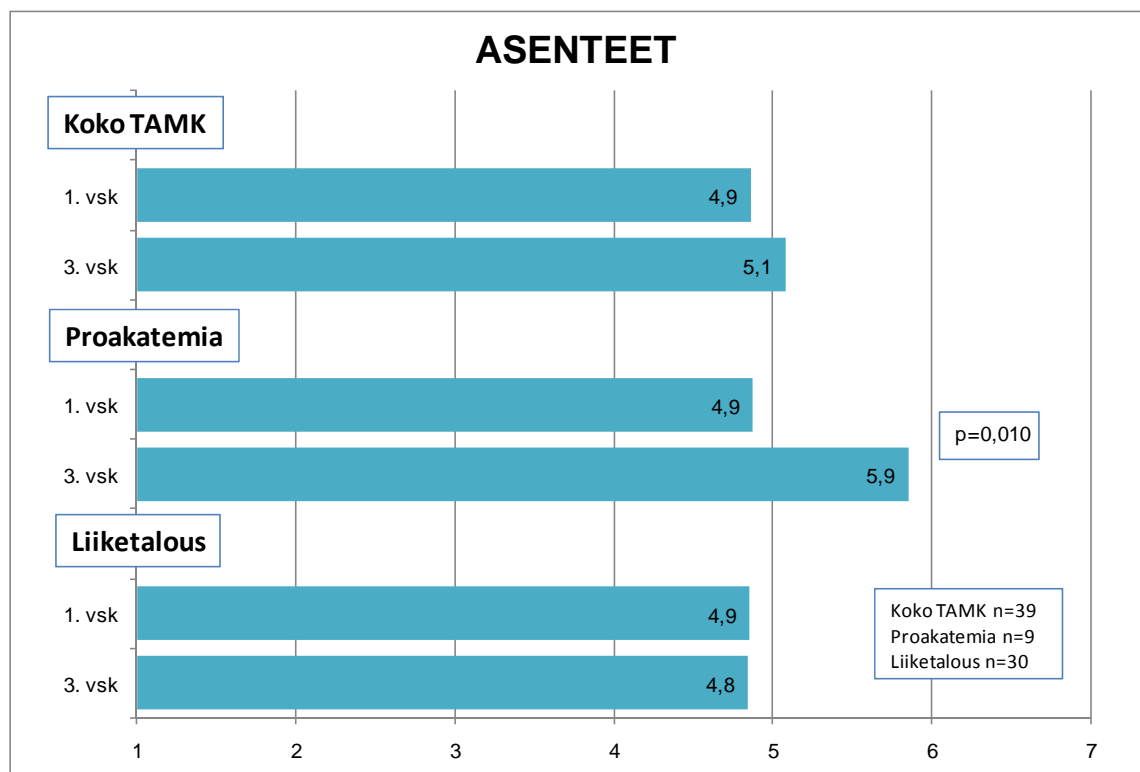
Ensimmäinen Entre intentio-tutkimus toteutettiin TAMKissa vuonna 2008. Silloin kyselyyn osallistuivat Tampereen liiketalouden koulutusohjelman opiskelijat. Vastauksia saatiin 115 kappaletta. Vuonna 2009 kyselyyn osallistuivat kahden eri koulutusohjelman opiskelijat ja vastauksia saatiin yhteensä 133 kpl. Niistä liiketalouden opiskelijoita oli 92, joista noin 20 % saatiin Proakatemia opiskelijoilta. Syksyllä 2010 kysely toteutettiin ainoastaan liiketalouden koulutusohjelmassa ja vastauksia saatiin 224 kappaletta. Tästä määrästä noin 20 % saatiin Proakatemia opiskelijoilta.

Seuraavassa on otteita Entre intentio- tutkimuksen tuloksista. Tuloksissa tarkastellaan yrittäjyysintentioiden kehittymistä kaikkien vastanneiden tasolla sekä liiketalouden opiskelijoiden ja Proakatemiaan suuntautuneiden opiskelijoiden osalta erikseen. Tuloksia tarkastellaan vertailemalla kehitystä, joka on tapahtunut samojen vastaajien (vastanneet kyselyyn vuosina 2008–2010) yrittäjyysintentioissa 1. vuoden opinnoista 3. vuoden opintoihin. Samoja vastaajia on yhteensä 39.



KUVIO 8. Opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksien kehittyminen opintojen aikana

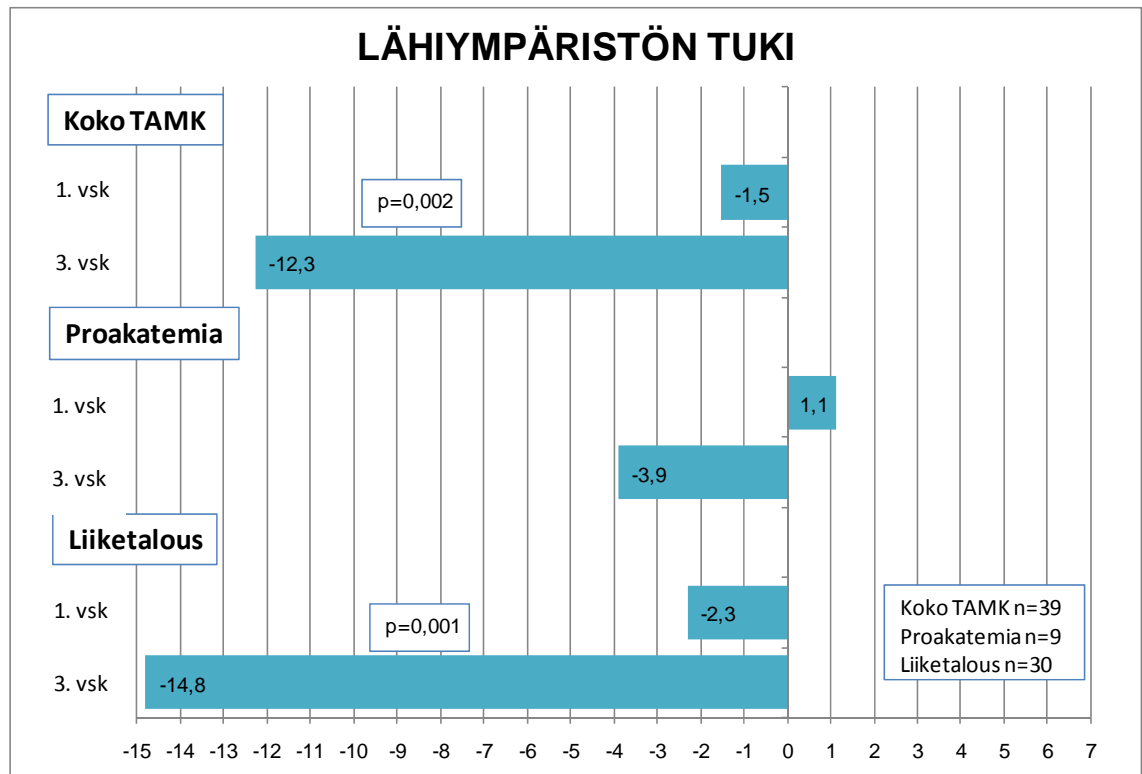
Tutkimuksessa kartoitettiin opiskelijoiden yrittäjäksi ryhtymisen aikomuksia (kuvio 8). Tuloksista voidaan päätellä, että liiketalouden opiskelijoiden yrittäjäsuuromukset ovat laskeneet, kun taas Proakatemiaan opiskelijoiden yrittäjäsuuromukset ovat selvästi kasvaneet opintojen aikana. Heillä aikomukset ovat kasvaneet noin 19 % ja kasvu on tilastollisesti merkitsevä. Liiketalouden koulutusohjelman opiskelijoiden aikomuksien voidaan olettaa pysyneen samalla tasolla, koska 1. ja 3. vuosien välinen ero on pieni. Proakatemiaan suunnanneilla opiskelijoilla yrittäjäsuuromukset olivat lähtökohtaisesti suurempia (3,7) kun liiketalouden opinnoissa jatkaneilla (3,0). Tulos viestii 1. vuonna yrittäjäsuuromuksia omanneiden siirtyvän Proakatemiaan. Jos opiskelija ei suuntaa opintojaan Proakatemiaan, on myös aiheellista pohtia, saako hän siinä tapauksessa jatkossa opetussuunnitelmallisesti riittävästi tietoa yrittäjyydestä uravaihtoehtona, entä tarvittavaa kannustusta ja apua yrityksen perustamiseen.



KUVIO 9. Opiskelijoiden yrittäjäsuuromusten kehittyminen opintojen aikana

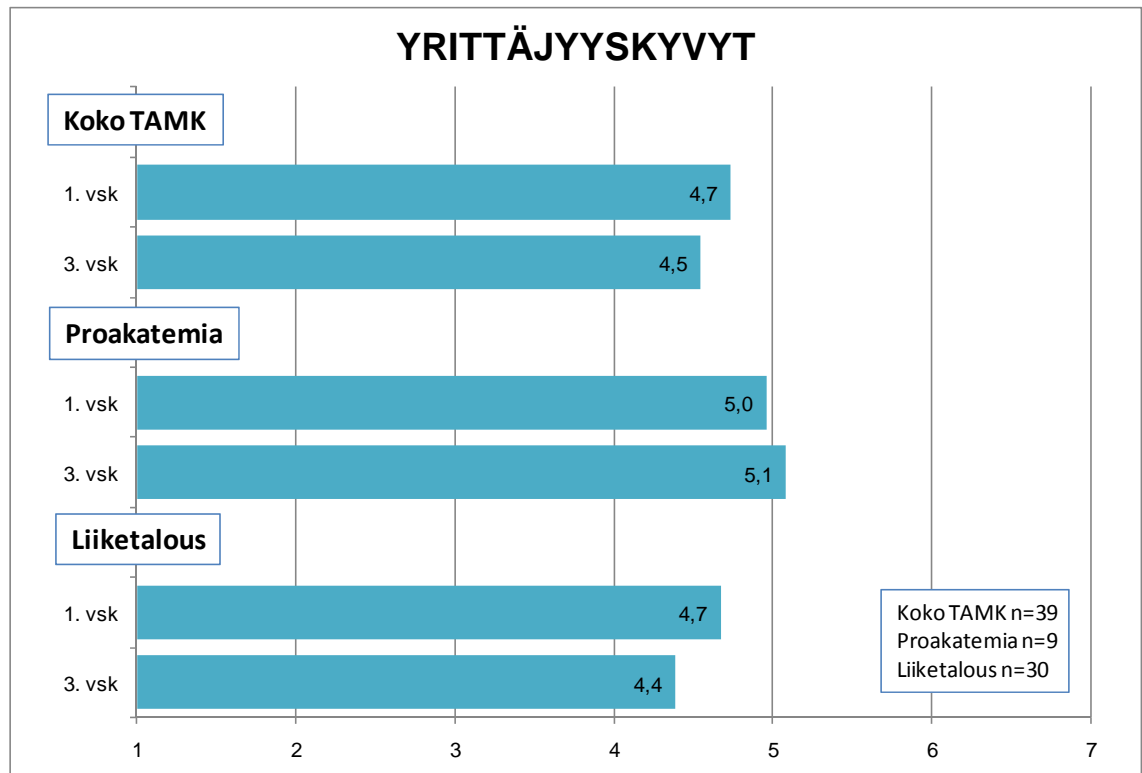
Tutkimuksessa kartoitettiin opiskelijoiden asenteita yrittäjyyttä kohtaan (kuvio 9). Kaikkien opiskelijoiden yrittäjäsuuromukset ovat olleet lähtökohtaisesti keskitasoa paremmat, joka viestittää positiivista suhtautumista yrittäjyyteen, vaikka oman yrityksen perustamisaikomuksia ei olisi. Proakatemiaan opiskelijoiden asenteet ovat kehittyneet selvästi opintojen aikana ja tulos on tilastollisesti merkitsevä. Kasvuprosentti on noin

14,3. Liiketalouden koulutusohjelmassa jatkaneiden asenteiden taso on pysynyt samalla tasolla koko opiskelujen ajan. Asenteet ovat lähtöisin perheen ja muusta lähipiirin asennoitumisesta, mutta Proakatemia tulokset osoittavat että asenteisiin voidaan vaikuttaa opiskelujen aikana.



KUVIO 10. Opiskelijan lähiympäristön suhtautuminen yrittäjyyteen ja sen kehittyminen opintojen aikana

Lähiympäristön tuki- osio kartoittaa, miten opiskelija ajattelee hänelle tärkeiden ihmisten suhtautuvan yrityksen perustamiseen ja yrittäjänä toimimiseen. Tulos voi vaihdella välillä -63 ja +63, joka on otettava huomioon tuloksia tarkasteltaessa. Negatiivinen luku kertoo, että opiskelijan mielestä hänen lähiympäristönsä suhtautuu asiaan kielteisesti, ja positiivinen luku viestii taas päinvastaista. Ajatukset ovat muuttuneet negatiiviseen suuntaan opintojen edetessä, mutta toisaalta vaihteluvälin huomioon ottaen arvot ovat lähellä nollaa. Proakatemiaan suuntautuneet opiskelijat ovat arvioineet lähipiirinsä suhtautumisen positiivisemmin yrittäjyysaikeisiinsa kuin liiketalouden opiskelijat, sekä lähtökohtaisesti, että opintojen edetessä. Ilman syvällisempää tutkimusta on vaikeaa arvailla, mikä selittää 1. ja 3. opintovuoden erot.



KUVIO 11. Yrittäjyyskykyjen kehittyminen opintojen aikana

Opiskelijat arvioivat omat yrittäjyyskykynsä, joihin lukeutuivat yrittäjyystaidot ja -osaaminen, liiketoimintamahdollisuuksien havaitseminen, riskinotto- ja organisoitaidot. Proakatemia-opiskelijat arvioivat yrittäjyyskykynsä lähtökohtaisesti paremmiksi kuin liiketalouden opiskelijat (kuviot 10 ja 11). Myös tämä johtaa samaan päätelmään kuin aiemmin; yrittäjyysorientoituneet opiskelijat suuntaavat opintonsa Proakatemiaan 1. vuoden yhteisten opintojen jälkeen. Proakatemia-opiskelijoiden keskuudessa yrittäjyyskyvyt ovat pysyneet samalla tasolla, liiketalouden koulutusohjelman opiskelijoiden keskuudessa voidaan havaita hienoista laskua. Tulokset eivät ole tilastollisesti merkittäviä, joten otoksissa havaittu ero keskiarvossa ei sellaisenaan todista mitään.

5.3 TAMKin tulokset valtakunnallisten tuloksien rinnalla

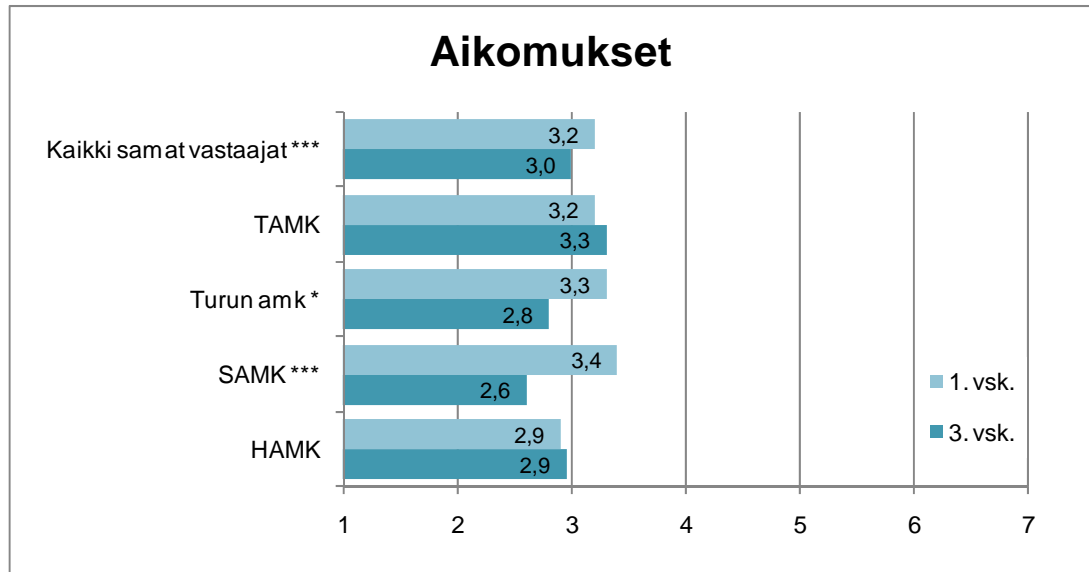
Entre intentio-kyselyyn on osallistunut valtakunnallisesti kahdeksan eri koulutusala. Kysely toteutettiin ensimmäisen kerran vuoden 2008 syksyllä kymmenessä ammattikorkeakoulussa. Vuoden 2009 keväällä tehtiin pilottikysely, jonka seurauksena kyselylomaketta karsittiin ja seurantakyselyyn otettiin mukaan uusia osioita. Seuraavan kerran vastaukset kerättiin vuoden 2009 syksyllä kahdeksassa ammattikorkeakoulussa ja edelleen syksyllä 2010, jolloin mukana oli 10 koulua. Vastauksien määrä on noussut vuosittain.

TAULUKKO 1. Entre intentio- kyselyihin vastanneiden määrä

Vuosi	Vastaajia yhteensä kaikilla aloilla	Vastaajia yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla	Vastaajia TAMKissa
2008	2230	626	115
2009	3767	697	133
2010	4597	1316	244

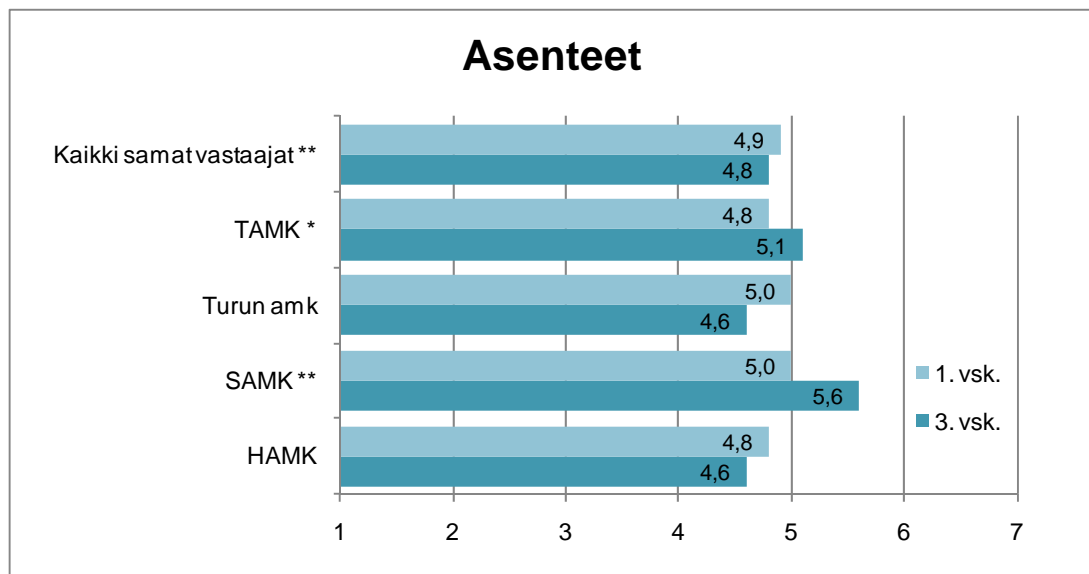
Seuraavassa on esitetty muutamia TAMKin Entre intentio-kyselyn tuloksia kolmen muun ammattikorkeakoulun rinnalla. Tuloksia tarkkaillaan kehityksenä 1. vuoden opinnoista 3. vuoden opintoihin. Seitsemän ammattikorkeakoulua on ollut kyselyssä mukana kaikissa kolmessa kyselyssä. Osa näiden koulujen kaikista vastaajista on vastannut kyselyyn jokaisena vuonna ja seuraavissa taulukoissa on esitetty näiden yksilöityjen opiskelijoiden vastauksien yhteenvedot sekä lisäksi kaikkien vastaajien keskiarvot eri koulujen välillä. Taulukoissa ”kaikki samat vastaukset” viittaavat kaikkien seitsemän koulun kaikkiin kyselyihin vastanneita. Lisäksi TAMKin tuloksia vertaillaan kolmen suurimman koulun rinnalla. Tarkastelun kohteena ovat opiskelijoiden yrittäjyysasenteet, lähiympäristön tuen merkitys, sekä yrittäjyys- ja liiketoimintaosaaminen.

Taulukoissa tilastollisesti merkitsevät erot: *** $p \leq 0,001$ (tilastollisesti erittäin merkitsevä), ** $0,001 < p \leq 0,01$ (tilastollisesti merkitsevä), * $0,01 < p \leq 0,05$ (tilastollisesti melkein merkitsevä).



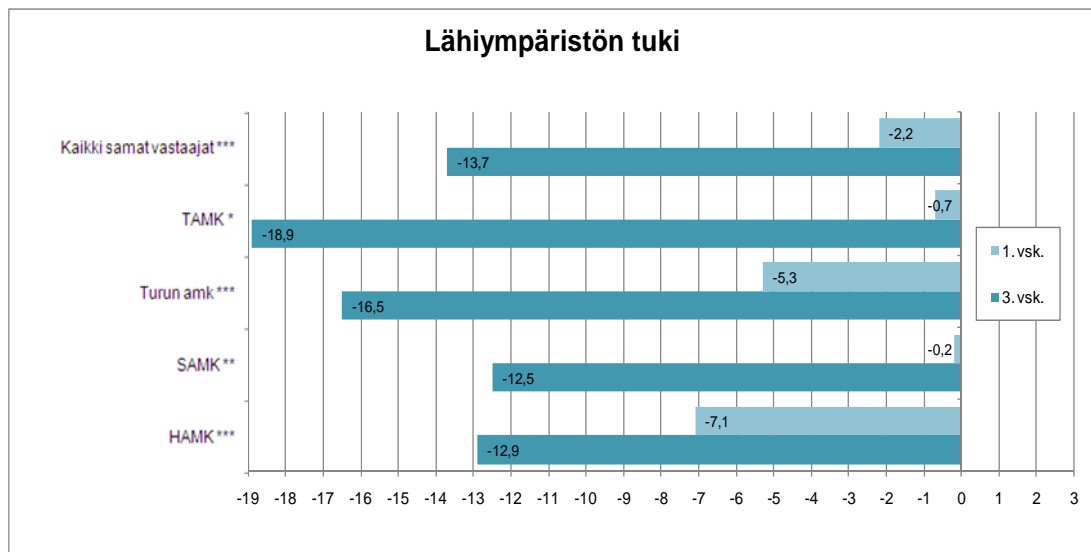
KUVIO 12. Yrityksen perustamisen aikomusten kehittyminen opintojen aikana

Yrityksen perustamisen aikomukset ovat pysyneet lähes samalla tasolla tai laskeneet opiskelujen aikana. TAMKin tulos on valtakunnallisella tasolla kärkipäässä, laskua ei ole tapahtunut. Useissa eri yhteyksissä on käyty keskustelua siitä, että korkeakoulutus vähentää yrittäjyysaikomuksia, koska opiskelija pääsee helpommin kiinni palkkatyöhön opiskelujen ansiosta. Myös pitkälle koulutettujen keskimääräistä suuremmat tulot nostavat yrittäjyyden kynnyistä. Nuoret, jotka hakeutuvat ammattikorkeakouluopintoihin, eivät välttämättä ole lähtökohtaisestikaan yrittäjyysorientoituneimpia ikäluokassaan.



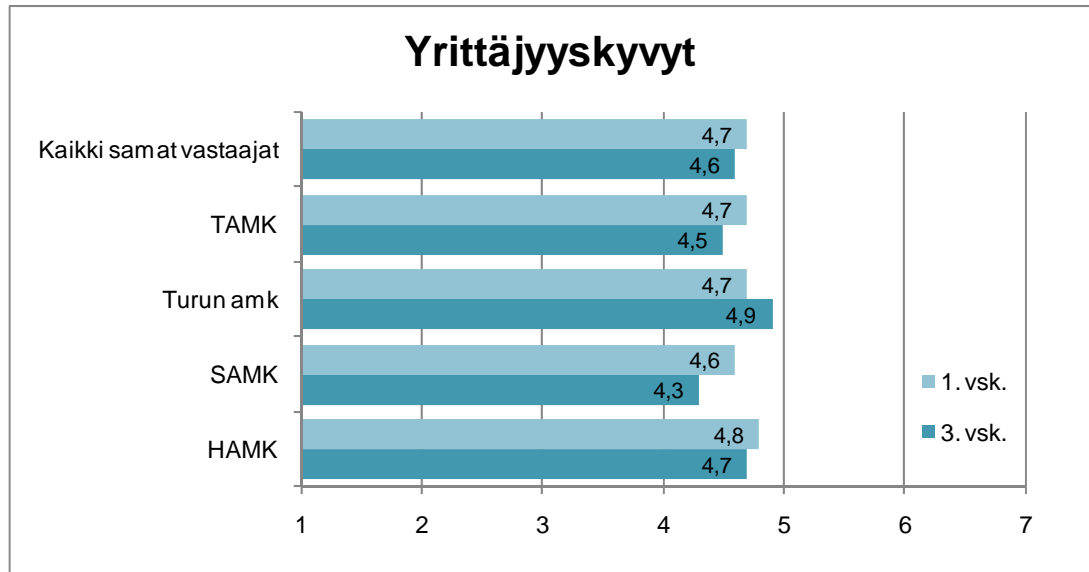
KUVIO 13. Asenteiden kehittyminen opintojen aikana

Kuvion 13 mukaisesti TAMKissa yrittäjyysasenteiden muutos on ollut kehityssuunnaltaan positiivista. Valtakunnallisella tasolla verrattuna tulos on positiivinen, sillä useimmissa ammattikorkeakoulussa asenteet ovat muuttuneet negatiiviseen suuntaan. Satakunnan ammattikorkeakoulu on poikkeus, siellä asenteet ovat kehittyneet vahvasti. Yrittäjyysaikomuksien tulosten rinnalla positiiviset asenteet yrittäjyyttä kohtaan viestittävät, että yrittäjyyteen suhtaudutaan asiana positiivisesti, mutta kynnyksen konkreettisen yrityksen perustamiseen on suuri.



KUVIO 14. Lähiympäristön suhtautuminen opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksiin

Lähiympäristön tuen merkitys oli tutkimusten mukaan suuri, se korreloi eniten aikomusten kanssa (kuvio 14). Tulos on kehittynyt valtakunnallisella tasolla negatiiviseen suuntaan. TAMKin kohdalla muutos 1. vuodesta 3. vuoteen on vertailukohteista suurin. Opiskelijoiden ajatukset siitä, miten heille tärkeät ihmiset suhtautuvat opiskelijan yrittäjyysaikomuksiin tai yrittäjänä toimimiseen, ovat siis kehittyneet negatiiviseen suuntaan opintojen aikana. Vaihteluvälin 126 huomioon ottaen muutosprosentti on noin -14 ja tulos ei ole näin ollen hälyttävän suuri, mutta viestii silti tuen puutteesta. Erojen syitä valtakunnallisella tasolla on vaikea arvioida.



KUVIO 15. Yrittäjyyskykyjen kehittyminen opintojen aikana

Opiskelijoiden mielipiteet yrittäjyyskykyjen kehittymisestä opintojen edetessä on heikentynyt, lukuun ottamatta Turun ammattikorkeakoulua (kuvio 15). Koska tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä, voidaan olettaa, että yrittäjyyskyvyt ovat pysyneet opiskelujen aikana valtakunnallisesti samalla tasolla. Tuloksien tasaisuuden ja hyvän lähtötason perusteella voidaan olettaa, että yrittäjyyskyvyt ovat kehittyneet jo ennen ammattikorkeakouluopintoja, todennäköisesti aikaisemman koulutuksen ja työkokemuksen tuotteena.

Valtakunnallisia tuloksia tarkasteltaessa voitiin todeta, että yrittäjyysaikomukset näyttävät vähenevän opintojen kuluessa. Muutokset asenteissa ja lähiympäristön tuessa ovat suurimmat selittävät tekijät yrittäjyysaikomusten muutoksille. Myös muutos kyvykkyyssuhteissa vaikuttaa aikomusten muuttumiseen. Kyvykkyyssuhteukset kartoittavat opiskelijan uskomuksia siitä pystyykö hän toimimaan yrittäjänä. Taustatekijöillä (taustakoulutus, aikaisemmat yrittäjyysopinnot, yrittäjyys lähipiirissä, oma yrittäjyyskokemus, muu työkokemus) ei ole suurta vaikutusta muutoksiin aikomuksissa tai asenteissa, vaikka ne vaikuttavat merkitsevästi aikomusten ja asenteiden tasoon. Mikäli opinnot ovat vastaajien mielestä antaneet valmiuksia ryhtyä yrittäjäksi, on sillä positiivisia vaikutuksia aikomusten muutoksissa. (Varamäki, Lautamaja, Joensuu & Tornikoski 2011, 106.)

6 LIIKETALouden OPETTAJIEN HAASTATTELUN TULOKSET

Liiketalouden opettaja-valmentajien haastattelujen perusteella ja opetussuunnitelmatyötä tarkastelemalla voidaan päätellä, mitkä tekijät ovat mahdollisesti vaikuttaneet yrittäjyysintention muuttamiseen. Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu (liite 1) ja se toteutettiin neljässä eri haastattelutilanteessa viidelle liiketalouden valmentajalle. Haastateltavista kaksi oli Proakatemiaa ja kolme Tampereen liiketalouden yksiköstä. Haastattelut purettiin luokittelemalla vastaukset teemoittain matriisiin (liite 2) ja koamalla eri teemoista yhteenvedot. Seuraavissa luvuissa kerrotaan haastattelujen tulokset. Luvussa 7 haastattelujen pohjalta tehtyjä päätelmiä vertaillaan Entre intention tutkimuksen tuloksiin.

6.1 Liiketalouden koulutusohjelma

Yrittäjyysasenteiden kehittyminen

Liiketalouden valmentajien mukaan harjoitusyritystoiminta vaikuttaa osaltaan yrittäjyysasenteiden muodostumiseen. 1. vuoden harjoitusyritystoiminnan myötä opiskelijalle syntyy realistinen kuva yrittäjän ansiotasosta ja riskeistä. Yrittäjyyttä kohtaan syntyy arvostus. Yrittäjyys koetaan 1. vuonna positiivisena asiana ja silloin myös yrittäjyysasenteet muokkautuvat eniten. Yritystoiminnan kiehtovuus ja vapaus korostuvat, kun taas negatiiviset asenteet, kuten epärehellisyys ja halveksittavuus, eivät tule esiin.

Finpec-oppimisympäristö oli käytössä liiketalouden harjoitusyritystoiminnassa kevään 2010 asti. Finpec on yritystoiminnan harjoitteluun kehitetty virtuaalinen ympäristö, joka koostuu reaali maailman pohjalta simuloituista palveluista ja opiskelijoiden harjoitusyrityksistä. Liiketalouden opiskelijoista muodostettiin noin 10 hengen tiimejä, jotka pyörittävät harjoitusyritystään muiden liiketalouden opintojen ohella. Finpecin toiminta on valtakunnallista, asiakkaina ovat suomalaiset ja kansainväliset harjoitusyritykset. (Finnpec 2011.)

Ulkopuoliset tahot arvioivat harjoitusyritysten liiketoimintasuunnitelmia 1. vuonna. He ottavat suunnitelmiin kantaa aidon yritys elämän näkökulmasta, jolloin yritystoiminnan realistinen ja karumpi puoli tulee esiin. Harjoitusyritykset etsivät itselleen kummiyrityk-

sen, joka toimii opiskelijoiden mallina ja mentorina 1. vuonna. Valmentajien mukaan kummiyritykset vaikuttavat opiskelijoiden yrittäjyysasenteisiin.

Myös toisena vuonna tehdään yritysysteistyötä ”Älykäs organisaatio”-moduulissa, jossa opiskelijat hakevat pienryhmissä itselleen benchmarking-yritykset. Opiskelijatiimit haastattelevat yritysten edustajia valitsemaltaan aihealueelta. Opiskelijat huomaavat näiden yritysten kanssa tehtävän yhteistyön aikana yritystoiminnan riskialttiuden. Myös arvostus yritystoimintaa kohtaan kasvaa.

Usein 2. ja 3. vuosina suoritettavat työharjoittelut vaikuttavat osaltaan opiskelijan asenteisiin. Pienissä yrityksissä yrittäjyys konkretisoituu ja resurssien niukkuus on nähtävissä. Myös työn raadollisuus tulee esiin. Valtaosa opiskelijoista suorittaa harjoittelun kuitenkin isommissa yrityksissä.

Tiimiyhteisön tuki

Opiskelijatiimin tuki on vahvinta 1. vuonna. Silloin yhdessä tekeminen korostuu ja opiskelija on koko vuoden osana samaa tiimiä. Keskustelu yrittäjyydestä opiskelijoiden kesken on tässä vaiheessa voimakkainta verraten muihin vuosiin. 1. vuoden jälkeen harjoitusyritystiimit ovat läsnä ainoastaan ”Hyvät työelämävalmiudet” -moduulissa, muu opiskelu tapahtuu uusissa ryhmissä, jotka ovat muodostettu kolmannen vieraan kielen opiskeluvalintojen perusteella. Moduulissa keskitytään opiskelijoiden toteuttamiin teemoihin ja opinnäytetyöhön. Opiskelijat valitsevat itse teemansa työelämän eri aiheista. Yrittäjyys ei ole ollut aiheena viime vuosina. 1. vuoden jälkeen tiimit hajotetaan ja syntyy uusia kokoonpanoja. Nämä tiimit eivät ole yhtä tiiviitä, koska 2. ja 3. vuosi keskittyvät luokkaopetukseen.

Valmentajien tuki tulee esiin kehityskeskustelujen kautta. 1. vuonna yrittäjyys voi tulla puheeksi, kun pohditaan mitä opiskelija haluaa koulutukseltaan. Seuraavina vuosina keskusteluissa ei oteta yrittäjyyttä järjestelmällisesti puheeksi, vaan silloin keskitytään opintojen etenemiseen, työharjoitteluun ja opinnäytetyöhön. 3. vuonna keskustellaan opintojen jälkeisestä työurasta ja yrittäjyys voi tulla puheeksi opiskelijan aloitteesta. 1. vuonna opiskelijatiimin tuki on merkittävämpi kuin valmentajien, 2. ja 3. vuotena toisin päin. Opetussuunnitelma ei tue opiskelijan oman liikeidean kehittämistä, konkreettisen yrityksen perustamisaikeisiin on haettava tukea muualta.

Yrittäjyyskyvyt

Innovointi- ja ideointitaitoja painotetaan 1. vuonna sekä ”Hyvät työelämävalmiudet 2”-moduulissa. 1. vuonna harjoitusyritystiimit keksivät yritysideoita, tekevät liiketoimintasuunnitelman ja toteuttavat ideoita harjoitusyrityksissään. Tämä prosessi kehittää opiskelijoiden innovointi- ja ideointitaitoja. Opetussuunnitelma ei tue tarpeeksi näitä taitoja 2. ja 3. vuonna. Innovointi ei ole liiketalouden markkinoinnin opetuksessa tarpeeksi esillä (esim. tuoteinnovaatiot). Opetussuunnitelma ei tue uusien tuotteiden suunnittelu- ja kehittämistaitoja. Tällaiset taidot mielletään helposti insinööriopiskelijoiden osaamiseksi.

Opetussuunnitelma tukee hyvin organisointi- ja vuorovaikutustaitoja. Organisointitaidot kehittyvät vuosi vuodelta, niitä harjoitetaan läpi opintojen. Nämä taidot kehittyvät erityisesti projektinhallinnan ja ryhmätöiden kautta. Ryhmätöitä tulee useimmissa kursseissa ja moni opiskelijoista pääsee vuorollaan ryhmänvetäjän rooliin. Vuorovaikutustaitojen kehittäminen tulee esiin kaikilla kursseilla. Tiimi- ja keskustelutaitojen harjoittaminen on yksi opetussuunnitelman painopiste.

Ongelmanratkaisutaidot kehittyvät 1. vuonna, kun opiskelu on ongelmalähtöistä. Opiskelijat pohtivat ongelmaa ja hakevat siihen erilaisia vaihtoehtoja, jonka jälkeen asia vastaa opetetaan. Seuraavina vuosina ongelmia lähdetään purkamaan ratkaisujen kautta, jolloin ongelmanratkaisussa ei mennä enää niin syvälle. Epävarmuuden sietämistä harjoitetaan läpi 1. vuoden harjoitusyritystoiminnan puitteissa. Seuraavina vuosina epävarmuuden lähteet muuttuvat spesifimmiksi, kyse on lähinnä yksittäisistä asioista tai tilanteista.

Riskinottokyky ei kehity liiketalouden opinnoissa konkreettisesti. Riskienhallinnasta puhutaan teoreettisesti, mutta konkreettista harjoitusta ei ole. Yrityspelimaailmassa, opintojen loppuun sijoittuvalla ”Yrityspeli”-kurssilla otetaan riskejä pelimaailmassa, mutta ne eivät konkretisoidu tosielämässä. Valmentajien keskuudessa riskivalmiuksien kehittäminen liitettiin taloudellisten riskien ottamisen harjoittamiseen.

6.2 Proakatemia

Yrittäjyysasenteiden kehittyminen

Opiskelijat tekevät opintojensa aikana paljon yhteistyötä yritys-elämän kanssa. Tällainen käytännön oppi vaikuttaa yrittäjyysasenteiden kehittymiseen. Yrittäjyysasenteet syntyvät konkreettisen tekemisen kautta. Projektityössä opiskelijat oppivat yritysmaailman realiteetteja kantapään kautta, jopa epärehellistä käytöstä voidaan huomata myöhästyneiden myyntisaamisten tai puutteellisten sopimusten kautta. Alun perin asenteet ovat lähtöisin kotoa, ja niihin on voineet vaikuttaa yrittäjävanhempien mielipiteet. Toisaalta opiskelijat ovat voineet nähdä palkkatyön huonot puolet vanhempiensa kautta. Opiskelijan opiskeluaika saattaa muokata myös vanhempien asenteita positiivisemmaksi. Asennoituminen yrittäjyyteen lähtee opiskelijasta itsestään, ei ulkopuolelta pakottamalla. Yrittäjyyden vapaus kiehtoo nuoria, koska "vapaus tehdä mitä haluaa" on yleinen asenne nykyisessä sukupolvessa. Myös yrittäjyyden epävarmuus tulee Proakatemiassa konkreettisesti esille. Yrittäjän ansiotasosta puhutaan, se tulee esiin opetussuunnitelman kautta. Yleinen asenne on se, että yrittäjällä on hyvä ansiotaso.

Tiimiyhteisön tuki

Lähiympäristön tuen merkitys opiskelijan yrittäjyysintention kehittymisessä on merkittävä. Proakatemiassa valmentajan tuki on jatkuvaa rohkaisemista eteenpäin, rohkaisua tarttumaan aina isompiin haasteisiin. Valmentajat tukevat opiskelijaa hänen henkilökohtaisissa tavoitteissaan esimerkiksi kehityskeskusteluissa. Yrittäjyys uravaihtoehtona otetaan esiin kehityskeskusteluissa, useimmin opintojen loppuvaiheessa kun opiskelija on selvillä omista opiskelun jälkeisistä uratavoitteista. Proakatemiassa tiimi on keskeinen käsite. Tiimi muokkaa opiskelijan ajatusmaailmaa, yksilö kehittyy ryhmän kautta. Tiimi rohkaisee ja tukee opiskelijaa kohti omia tavoitteita. Tiimin tuki synnyttää konkreettista yrittäjyyttä. Tiimin avulla opiskelijan mielipide yrittäjyydestä muokkautuu opiskelujen aikana.

Lähiympäristön merkitys kasvaa opintojen aikana. Kun matkalla tulee pettymyksiä, tiimin tuki korostuu. Pettymykset voivat liittyä yhteistyökumppanuuden kariutumiseen tai projektin epäonnistumiseen. Proakatemian opiskelijoista osa on muilta paikkakunnilta ja heillä on suuri tarve rakentaa yhteisö ja tuntee kuuluvansa yhteisöön. Yhteisön kautta opiskelija kokee tulevansa hyväksytyksi. Kouluorganisaatio ei itsessään ole mer-

sitouttavat rahaansa osuuskuntamaksuun. Riskinotto-kyky kehittyy myös kun suunnitelmista siirrytään käytäntöön.

Proakatemiassa epävarmuutta joudutaan sietämään läpi opintojen, koska suunnitelmat ja tilanteet muuttuvat projekteissa usein. Asiat ovat jatkuvasti "ilmassa". Oppituntien aiheet ovat etukäteen määritelty, mutta tunti etenee painollaan vasta keskustelun johdattamana. Myös tämä kehittää osaltaan epävarmuuden sietoa. Proakatemiaan tulevat opiskelijat sietävät jo valmiiksi epävarmuutta keskiverto-opiskelijaa enemmän.

7 YHTEENVETO

Vertailemalla Entre intentio-tutkimuksen ja liiketalouden valmentajien haastattelujen tuloksia voidaan näiden kahden tutkimuksen välillä havaita yhteneväisyyksiä, joita on käsitelty tarkemmin seuraavaksi.

Yrittäjyysintentioiden kehittyminen

Entre intentio -tutkimuksen mukaan toisena vuonna Proakatemiaan suuntautuneiden opiskelijoiden yrittäjyysintention olivat lähtötasoisesti positiivisemmat kuin liiketalouden koulutusohjelmassa jatkaneiden opiskelijoiden. Proakatemian opiskelijoiden intention kehittyivät lähes kaikilla osa-alueilla positiiviseen suuntaan, kun liiketalouden koulutusohjelmassa jatkaneilla intention laskivat kaikilla osa-alueilla tai pysyivät lähes samoina. TAMK:n kokonaistuloksien keskiarvot olivat jo lähtökohtaisesti lähes kaikilla osa-alueilla keskitasoa paremmat, kuten monessa muussakin Suomen ammattikorkeakoulussa. Liiketalouden koulutusohjelman tulokset viestivät samaa Pihkalan (2008) tutkimustulosten kanssa; yrittäjyysintention näyttävät olevan suhteellisen pysyviä opintojen ajan, ne ovat kehittyneet jo ennen ammattikorkeakouluopintoja.

Liiketalouden koulutusohjelmassa 1. vuoden harjoitusyrityksellä arvioidaan olevan suurin vaikutus yrittäjyysintention kehitykseen. Proakatemian valmentajien mukaan harjoitusyritystoiminta ei synnytä realistista kuvaa yrittäjyydestä ja niin sanotut haavekuvat karsiutuvat tultaessa Proakatemiaan. Toisaalta harjoitusyritystoiminta edesauttaa Proakatemiassa tiimiytymistä. Liiketalouden valmentajat arvioivat, että harjoitusyrityskokemuksen myötä yrittäjyydestä syntyy realistinen kuva, ainakin ansiotason ja riskien suhteen, mutta yrittäjyys on silti mielikuvatasolla ammattiosaamisen puuttuessa.

Liiketalouden opinnoissa yrittäjyysopinnot keskittyvät 1. vuoteen. Pihkalan (2008, 105, 109) mukaan yrittäjyysopinnot tulee ajoittaa koko opintojen keston ajalle. Lisäksi ne tulee jaksottaa muiden opintojen lomaan mielekkäästi, käytännönläheisesti ja opiskelijan alaan kytkeytyvästi. Liiketalouden koulutusohjelmassa niin lähiympäristön tuki sekä yrittäjyysasenteiden ja -kykyjen kehittyminen hiipuu 1. vuoden opintojen edetessä. 2. ja 3. vuonna opinnot keskittyvät isojen organisaatioiden toimintaan. Yrittäjyysasenteiden kehityksen kannalta hyväksi havaittu yritysysteistyö keskittyy jonkin tietyn substans-

siosaamisalueen kehittämiseen, ei niinkään yrittäjämäisen toiminnan harjoittamiseen, kuten Proakatemiassa.

Subjektiiiviset normit

Entre intentio-tutkimuksen mukaan lähiympäristön tuen vaikutus korreloi merkittävimmin yrittäjyysaikomuksien kanssa. Yksilö pyrkii löytämään tasapainon sosiaalisen ympäristönsä kanssa, joka voi ilmetä esimerkiksi mukautumisena ympäristön odotuksiin ja toimintatapoihin (Helkaman, Myllyniemen ja Liebkindin 1998, 72). Siksi ryhmän asenne yrittäjyyttä kohtaan on yrittäjyyskasvatuksessa merkittävä. Tarkastelukohteina tulee olla erityisesti ryhmädynamiikka sekä ryhmän sosiaalisen pääoman muodostuminen, joiden avulla myönteiset yrittäjyysasenteet siirtyvät myös vähemmän myönteisesti ajatteleviin ryhmäjäseniin. (Kansikas ym. 2009, 81.)

Lähiympäristön tuki korostuu enemmän Proakatemian kuin liiketalouden koulutusohjelman opetussuunnitelmassa ja tämä viestittyy myös Entre intentio-tutkimuksen tuloksista. Proaktemiassa tiimin tuki ja yhteisöllisyys tulee esiin vahvasti kaikessa tekemisessä ja tiimin tukea voidaan pitää jopa yhtenä opinnoista selviytymisen ehtona. Opiskelija kehittyy tiimiyhteisön kautta. Perinteisessä liiketalouden koulutusohjelmassa opiskelijatiimiyhteisö on tiivis 1. opiskeluvuotena, jolloin opiskelu tapahtuu tiiviisti harjoitusyrittäjäryhmissä. 2. ja 3. vuosi menee selvästi individualistisempaan suuntaan. 1. vuoden jälkeen tiimit hajoavat ja opiskelijat jakautuvat uusiin ryhmiin kieliopintojen perusteella.

Pihkalan (2008, 9) tutkimuksen mukaan opiskelijat arvioivat yrittäjyyskoulutuksen tuovan epävarmuutta omiin yrittäjyyskykyihin luottamisessa. Epävarmuutta aiheutti muun muassa yrittäjäksi kannustamisen ja siihen liittyvän henkisen tuen puute. Yrittäjyys vaatii rohkeutta ja riskinottamista, pettymyksiltä ei voi välttyä. Siksi juuri tiimiyhteisön tuen merkitystä tulisi korostaa opintojen aikana.

Yrittäjyysasenteet

Opiskelijoiden yrittäjyysasenteet ovat usein lähtöisin perheen asenteista, mutta ne voivat muokkautua opiskelujen aikana uuden sosiaalisen ympäristön vaikutuksen myötä. KTT, KM, dosentti Hilikka Lassila korostaa, että vaikka opettajat eivät voi vaikuttaa opiskelijoiden taustatekijöihin, asenteita voidaan sen sijaan muokata lisäämällä tietoa yrittäjyy-

destä ja yritystoiminnasta (Kansikas ym. 2009, 82). Proakatemiassa asenteet yrittäjyyttä kohtaan kehittyvät opetussuunnitelman näkökulmasta läpi opintojen. Liiketalouden koulutusohjelmassa yrittäjyysasenteet kehittyvät lähinnä 1. vuoden harjoitusyritystoiminnan kautta ja sen jälkeen satunnaisesti yritysyhteistyön tai harjoittelun kautta. Tämä eri suuntautumisvaihtoehtojen ero yrittäjyysasenteiden kehittämisessä näkyy selkeästi myös Entre intentio-tutkimuksen tuloksista.

Yrittäjyysasenteiden kehittäminen on sisäänrakennettu Proakatemian opetussuunnitelmaan. Opiskelijat perustavat Proakatemiaan tullessaan osuuskuntia ja toteuttavat opintonaan projekteja aidoille yritysasiakkaille. Näin ollen koko opiskelu perustuu yrittäjämäiseen käyttäytymiseen ja yrittäjyystaitojen kehittämiseen. Samantyyppisen mahdollisuuden tarjoaa liiketalouden koulutusohjelman ”Projektijohtaminen”-moduuli, joka on mahdollista sisällyttää valinnaisiin opintoihin. Moduulissa toteutetaan tiimeissä erilaisia toimeksiantoja teorian tiedon sisäistämisen tueksi tavoitteena kansainvälisen IPMA -sertifikaatin suorittaminen. Proakatemiassa toimeksiantojen toteutus on pääasiallinen oppimismenetelmä ja teoria on rakennettu tukemaan käytännön oppimista.

Yrittäjyyskyvyt

Entre intentio -tutkimuksen tulokset viestittävät, että opiskelijoiden yrittäjyyskyvyt eivät muutu merkittävästi opintojen aikana. Proakatemian opiskelijat arvioivat yrittäjyyskykynsä lähtökohtaisesti hieman paremmiksi kuin liiketalouden koulutusohjelman opiskelijat. Esimerkiksi Pihkalan (2008) tutkimuksen mukaan on kuitenkin perusteltua liittää koulutukseen yrittäjyyttä, koska se vahvistaa opiskelijoiden tietoisuutta yrityksen ja yrittäjien yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Liiketoimintataidot ja -osaaminen ovat liiketalouden koulutusohjelmien perussisältö. Eri osa-alueet korostuvat vaihtelevasti opintojen edetessä. Esimerkiksi liiketalouden koulutusohjelmassa innovointitaidot tulevat esiin vahvimmin 1. vuonna, kun taas 2. ja 3. vuonna opetussuunnitelma ei tue näitä taitoja. Sen sijaan opetussuunnitelma tukee vahvasti vuorovaikutus- ja organisointitaitoja koko opintojen ajan. Liiketalouden koulutusohjelmassa yrittäjyyskykyjen kehittyminen painottuu eniten 1. vuodelle, kun taas Proakatemiassa ne ovat koko opetussuunnitelman ”piilosisältö” ja sitä kautta liiketoimintataidot ja -osaaminen kehittyvät Proakatemiassa jatkuvana läpi opintojen.

Dialogi on yksi Proakatemian oppimismenetelmistä ja sitä käytetään yleensä pajatoiminnan yhteydessä tiimiopiskelun välineenä. Dialogi kehittää innovointitaitoja sekä ongelmanratkaisukykyjä. Tavallisessa keskustelussa pyritään pääsemään yhteiseen näkemykseen, kun taas dialogi on uuden oivaltamista. Opiskelijat tuovat dialogissa esiin omat ainutlaatuiset mielipiteensä, uskomuksensa ja olettamuksensa, ja dialogin lopputuloksena pyritään löytämään yhteinen mielekäs tapa käsitellä näitä erilaisia näkemyksiä. Valmentaja toimii dialogissa fasilitaattorina, joka ohjaa dialogin etenemistä ja pituutta. (Slotte 2001.) ”Dialogi on suora konkreettinen toimenpide oppia ongelmanratkaisutaitoja. Pajassa keskustellaan erilaisista aiheista ja kun kaksi ihmistä on eri mieltä, keskustelua käydään aina niin pitkään että yhteinen näkemys löytyy”. (Merviö 2011.)

Riskivalmiuksien puute on yksi usein mainittu yrityksen perustamisen kompastuskivi. Kyrön (2006) mukaan yrittäjyyden oppimisen näkökulmasta riskin käsitettä ja sen oppimisen dynamiikkaa voidaan pitää yhtenä keskeisenä tutkimusalueena ja aiheesta tiedetään hämmästyttävän vähän. Jo yrittäjyyden tutkimuksen syntyajoista lähtien riski on liitetty olennaisena piirteenä yrittäjämäiseen käyttäytymiseen ja toimintaan. Riskin ottamista pidetään yhtenä keskeisempänä yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden alueena. (Kyrö & Ripatti 2006, 100, 106.) Riskivalmiuksien opettaminen ei konkretisoidu liiketalouden opinnoissa, kun taas Proakatemian opetussuunnitelma pohjautuu vahvasti eri liiketoimintakykyjen kehittämiseen ja myös riskin ottaminen korostuu läpi opintojen projektityöskentelyn kautta.

Myös epäonnistumisen pelko liittyy riskinottamisen prosessiin. Proakatemian valmentaja puhui haastattelussaan epäonnistumisiin suhtautumisesta: ”Lupa epäonnistua ja kokeilla on erittäin tärkeää. Jos on sellainen olo, ettei saa epäonnistua, ei uskalla tehdä mitään”. Tämä toimintamalli korostuu Proakatemian opinnoissa ja se vaikuttaa osaltaan myös riskivalmiuksien oppimiseen. Kansikas (2007, 46) korostaa, että epäonnistuminen ja virheiden tekeminen ovat osa oppimista. On tärkeää että myös opiskelijat ymmärtävät sen. Virheistä voi oppia analysoimalla niitä realistisesti. Niiden alleviivaaminen ja korostaminen heikentävät kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan. Tiimioppiminen mahdollistaa riskivalmiuksien opettelun, sillä on todettu, että yksilöt ottavat herkemmin riskejä toimiessaan ryhmässä (Kyrö ym. 2007).

8 POHDINTA

Tämän työn tavoite oli kartoittaa, millaiset opetussuunnitelmalliset tekijät vaikuttavat opiskelijoiden yrittäjyysintentioiden kehittymiseen opintojen aikana. Tutkimuksen tuloksissa korostui neljä tekijää. Yksi niistä on **opiskelu tiimiyhteisössä**. Niin kuin luvussa 3.3 todettiin, korkeakouluympäristön koettu tuki vaikuttaa opiskelijan vakuuttumiseen yrittäjyyden sopivuudesta omalla kohdallaan. Opiskelija kehittyy tiimiyhteisön kautta ja saa tarvitsemaansa tukea tiellä kohti omia tavoitteitaan. Entre intentiontutkimuksessa havaittiin, että lähiympäristön tuki vaikuttaa positiivisesti yrittäjyysaikomuksiin ja taas tuen puute päinvastoin. Opiskelu tiimiyhteisössä ei vahvista ainoastaan lähiympäristön tukea, vaan se myös synnyttää uusia ajatuksia ja näkökulmia opiskelijoiden keskuudessa. Myös vuorovaikutustaidot, ryhmän organisointikyky ja riskivalmiudet kehittyvät tiimiopiskelun myötä. On tutkittu, että yksilöt ovat taipuvaisempia ottamaan riskejä toimiessaan ryhmässä. Tiimi on turvallinen ympäristö riskivalmiuksien kehittämiseen. Tiimiopiskelu antaa opiskelijoille mahdollisuuden jakaa epävarmuuden kokemuksia sekä edistää niin yksilöiden että yhteisöjen oppimista.

Toinen yrittäjyyden kannalta hyväksi todettu oppimismenetelmä on **harjoitusyritys-toiminta**. Harjoitusyritys johdattelee opiskelijat yrittäjyyden perusopintoihin käytännön tekemisen kautta. Toiminta antaa opiskelijoille ensikuvaa yrityselämästä sekä liiketoiminnan perusprosesseista, vaikkakaan ei täysin realistista kuvaa itse yrittäjyydestä. Proakatemian näkökulmasta harjoitusyritystoiminta kehittää opiskelijoiden sosiaalisia taitoja, se auttaa opiskelijoiden tiimiytymistä Proakatemian opintojen alussa. Tutkimuksen aikana liiketalouden koulutusohjelmalla oli käytössä jo aiemmin mainittu Finpec -harjoitusympäristö. Syksyllä 2010 TAMKIn liiketalouden koulutusohjelmassa otettiin käyttöön uusi harjoitusyritysympäristö. Kykylaakso tarjoaa opiskelijoille entistä realistisemmän oppimisympäristön yrityksen perusliiketoimintojen konkreettiseen harjoittamiseen. Opiskelijat perustavat Kykylaaksossa oppiyrityksiä ja käyvät keskenään kauppaa. Harjoitusyritystoiminta on integroitu muuhun liiketalouden opetukseen. Jo tähän mennessä on havaittu uuden oppimisympäristön lisänneen opiskelijoiden opiskelumotivaatiota. Se on kannustanut opiskelijoita pohtimaan sisällöllisesti tärkeitä asioita liiketoiminnan eri osa-alueilta, joista on oppimisen kannalta hyötyä.

Tutkimuksessa nousi esiin eräänä yrittäjyystaitojen kehittämisen välineenä keskustelu **dialogin** avulla. Dialogi oppimismenetelmänä kehittää vahvasti innovointitaitoja ja ongelmanratkaisukykyjä. Myös vuorovaikutustaidot kehittyvät opiskeluvuosien mittaan, kun opiskelijat etsivät Proakatemian pajoissa (ks. s. 34) ratkaisuja erilaisiin kysymyksiin dialogin keinoin. Tämä voidaan nähdä vastakkaisena menetelmänä liiketalouden koulutusohjelman luokkaopetukselle ja massaluennoille. Sen sijaan että opiskelijat kuuntelevat oikeat vastaukset opettajalta usein monen tunnin luentosessioina, olisi yrittäjätaitojen kehittäminen ryhmän keskustelun ja dialogin avulla antoisampaa. Dialogi voitaisiin helposti ottaa osaksi liiketalouden koulutusohjelman harjoitusyrityksien viikopalavereja. Palaverit voisivat noudattaa sisällöltään Proakatemian pajatoimintaa; valitaan teema, opiskelijat alustavat aiheen, keskustelu etenee ryhmäkeskusteluna, dialogia voidaan käyttää ongelmanratkaisun ja ideoinnin välineenä. Myöhemmissä opinnoissa dialogi voitaisiin sisällyttää osaksi luokkaopetuksen tiimityötehtäviä. Dialogi pakottaa opiskelijat syventymään aiheeseen ja pohtimaan omia ja toisten näkemyksiä, sekä perustelemaan mielipiteensä. Tämä edistää yrittäjämäistä oppimismallia; opitaan toinen toisiltaan, opitaan keskustelujen ja väittelyiden kautta, opitaan ratkaisemalla ongelmia.

Neljäs konkreettinen hyvä käytänte on **yrittäisyhteistyö**. Parhaassa tapauksessa se lisää opiskelijoiden käytännön ymmärrystä yrittäjyydestä ja muokkaa yrittäjäyysasenteita. Yrittäisyhteistyön hyvät vaikutukset näkyvät enemmän Proakatemiassa kuin liiketalouden koulutusohjelmassa. Jälkimmäisessä yrittäisyhteistyö keskittyy tiettyihin substanssiosa-alueisiin ja päätarkoitus ei ole yrittäjäyysasenteiden kehittämisessä vaan substanssiosaamisen syventämisessä. Usein yhteistyöyritykset ovat isoja organisaatioita, joissa yrittäjäyys ei näy opiskelijalle konkreettisesti. Proakatemiassa yrittäisyhteistyötä tapahtuu jatkuvasti osuuskuntien projektien kautta, kun opiskelijat myyvät osaamistaan aidoille yrityksille tai hankkivat sponsoreita erilaisille tapahtumille. Asiakkuus hoidetaan opiskelijoiden toimesta alusta loppuun saakka ja yrittäjämäinen toimintatapa korostuu.

Yksi suuri ero Proakatemian valmentajan mukaan liiketalouden koulutusohjelman ja Proakatemian välillä on opiskelijaan suhtautuminen. Proakatemian opetussuunnitelmassa opiskelija nähdään subjektina, jolloin opintojen eteneminen kytkeytyy hänen omiin tavoitteisiinsa. Kun opiskelija on yksilönä keskiössä ja oppimisen halu lähtee hänestä itsestään, on opiskelussa oikea suunta. Valmentajat toimivat fasilitaattoreina rohkaisemassa opiskelijaa eteenpäin hänen tavoitteissaan. Liiketalouden koulutusohjel-

man 1. vuoden harjoitusyritystoiminnan opiskelutiimit hajotetaan toisena vuonna ja opinnot keskittyvät luokkaopetukseen. Tärkeä kysymys on, saako opiskelija tämän jälkeen tarvitsemaansa tukea pyrkiessään kohti omia tavoitteitaan, varsinkin jos kyse on yrittäjyydestä tai yrityksen perustamisesta.

Eräs Proakatemia vahvuus on avoin, moderni ja luovuuden salliva oppimisympäristö. Liiketalouden koulutusohjelman tulisi pyrkiä pois perinteisestä luokkaopetuksesta ja uudistaa oppimisympäristöään ajanhenkiseksi, sellaiseksi, missä nykyinen tekemisen vapautta arvostava sukupolvi motivoituu opiskelemaan yritteliäällä tavalla. Oppimisympäristön tulisi mahdollistaa opiskelijoiden luovuuden kehittymisen ja tiimimuotoisen opiskelun nykyistä paremmin. Yrittäjyyden edistämistarkoituksessa on tärkeää että oppimisympäristö mahdollistaa opiskelijoiden välisen sosilisaation ja luovan tiimioppimisen, mutta tarvittaessa myös yksilötyöskentelyn. Oppimisympäristöpainotteisessa opetuksessa korostuvat luokkaopetukseen verrattuna oppijan oma aktiivisuus ja itseohjattu opiskelu.

Tuloksia tulkittaessa tulee ottaa huomioon, että Proakatemia on yrittäjyyden yksikkö ja sen opetussuunnitelma on rakennettu tiimiyrittäjyyden ympärille, toisin kuin liiketalouden koulutusohjelmassa. Liiketalouden koulutusohjelma voi ottaa mallia Proakatemiaan hyvistä käytänteistä ja pyrkiä limittämään ne opintoihin luontevana osana. Tällä hetkellä yrittäjyysintentioihin vaikuttavia tekijöitä ei korosteta tarpeeksi liiketalouden koulutusohjelman opetussuunnitelmassa 1. opintovuoden jälkeen. Toimenpiteiden ja muutosten tavoite ei tarvitse olla suorainen yrittäjyys, vaan ulkoisten yrittäjäominaisuuksien rinnalla sisäisten yrittäjäominaisuuksien kehittäminen, jotka ovat ensisijaisen tärkeitä missä tahansa työelämässä.

Jatkotutkimuksena voitaisiin selvittää opiskelijoiden ajatukset tutkimuksessa havaituista hyvistä käytänteistä. Tässä tutkimuksessa korostuivat valmentajien näkökulmat ja tuloksien luotettavuuden kannalta olisi selvitettävä myös opiskelijoiden näkemykset siitä, mitkä tekijät vaikuttavat heidän yrittäjyysintentioihinsa. Lisäksi olisi tärkeää säilyttää yhteys valmistuviin opiskelijoihin. Opiskeluajan jälkeisiin vuosiin ulottuva pitkittäistutkimus mahdollistaisi yrittäjyysintentioiden muutoksien seurannan. Olisi myös mielenkiintoista seurata, kuinka paljon opiskelujen jälkeen todella perustetaan yrityksiä ja onko ammattikorkeakouluopetuksella siihen vaikutuksia.

LÄHTEET

Ajzen, I. 1991b. Attitudes, personality and behavior. Bristol: J. W. Arrowsmith Limited.

Autio, E. & Ulfstedt, T. 1997. Tekniikan alan korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysaikomukset: Kansainvälinen vertailututkimus Suomen, Ruotsin, Kaakkois-Aasian ja Yhdysvaltojen välillä. Tekniikan Akateemisten Liitto TEK. Helsinki.

Boedeker, M., Hopeela, J., Kinnunen, M., Lindberg, T., Merviö, E. & Tanner, K. 2004. Kuka, mitä, häh? Ajatuksia tradenomikoulutuksesta. Luola1-työryhmän loppuraportti TAMKin liiketalouden opetussuunnitelman uudistuksesta.

Bohner, G. & Schwarz, N. 2001. Attitudes, persuasion and behavior. Teoksesta Tesser & Schwarz, N. (toim.) Blackwell handbook of social psychology: intraindividual processes.

Elliot, A. & Trash, T. 2004. The intergenerational transmission of fear of failure. Personality and Social Psychology Bulletin 30.

Finpec 2011. Virtuaalinen oppimisympäristö opiskelijoille ja oppilaitoksille. Luettu 15.5.2011. <http://www.finpec.fi/>

Gibb, A. 1993. The enterprise culture and education. International Small Business Journal.

Helkama, K., Myllyniemi, N. & Liebkind, K. 1998. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita.

Huuskonen, V. 1989. Yrittäjäksi ryhtyminen motivoitumis- ja päätöksentekoprosessina. Käsiteanalyysin tutkimus yrittäjämotivaation sntyyyn vaikuttavista seikoista ja motivaation kytkennästä yrittäjäksi ryhtymisesn. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Turku.

Hyytinen, A. & Ilmakunnas, P. 2004. Yrittäjyyttä harkitsevien profiili. Pellervon taloustutkimuksen katsauksia 4/2004, 31–35.

Ireland, R., Hitt, M. & Simon, D. 2003. A model of Stratetig Entrepreneurship: The Construct and its Dimensions. Journal of Management. Vol. 29, Issue 6.

Kansikas, J. 2007. Kasva yrittäjyyteen. Helsinki: Talentum Media Oy.

Kansika, J., Kyrö, P., Seikkula-Leino, J. & Römer-Paakkanen, T. (toim.) 2009. Yrittäjyyskasvatuksen muotoutuva maisema – Yrittäjyyskasvatuksen identiteettiä rakentamassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, taloustieteiden tiedekunnan julkaisuja.

Kivelä, P. 2002. Amattikorkeakouluopiskelijoiden suhteutuminen yrittäjyyteen: Amattikorkeakoulussa opiskelevien arvot, asenteet ja intentiot yrittäjyyttä kohtaan sekä perhetaustan vaikutus niihin. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulu.

- Krueger, N., Norris, F. & Carsrud, A 1993. Entrepreneurial Intentions: Applying the Theory of Planned Behavior. *Entrepreneurship & Regional Development*, Vol 5, nro 4.
- Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.) 2006. Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Tampere: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) 2006. Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Tampere: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Lassila, H. 2009. Mitä yrittäjyys minulle merkitsee? Amk-opiskelijoiden käsityksiä yrittäjyydestä. Teoksessa Kansikas, J., Kyrö, P., Seikkula-Leino, J. & Römer-Paakkanen, T. (toim.) 2009. Yrittäjyyskasvatuksen muotoutuva maisema – Yrittäjyyskasvatuksen identiteettiä rakentamassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lautamaja, M. & Varamäki, E. 2010. Entre Intentio –Tuloksia amk-opiskelijoiden yrittäjyysasenteiden ja -aikomusten mittaamisesta. [Power Point-kalvosarja]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Lindberg, T. 2009. Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuysikköarviointi vuonna 2010 alkavalle toiminta- ja tuloskaudelle. Esitys koulutuksen laatuysikköksi.
- Luukkainen, O. & Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämänsenne. Kasvaminen yksilönä ja yhteisönä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- McClelland, D. C. 1984. *Motives, personality and society: selected papers*. Praeger, New York.
- Nuorisobarometri 2004. Nuorisotutkimusseura ry 2010. Luettu 2.12.2010. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tutkimus/nuorisobarometri>.
- Nurmi, K. 1999. Yrittäjäksi kasvamisen oppimisprosesseja postmodernissa yhteiskunnassa. Yrittäjyyden askeleita yhteiskunnassa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Opiskelijapalautejärjestelmä (OPALA) 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 12.11.2010. <https://opala.pkamk.fi/main.do>
- Opetussuunnitelmatyö, tutkintotavoitteinen koulutus 2008-2009. Luettu 15.4.2011. Tampereen ammattikorkeakoulun Intranet.
- Peltonen, M. 1986. Yrittäjyys. Keuruu: Otava.
- Pihkala, J. 2008. Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentiontien muutokset. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.
- Remes, L. 2003. Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in education, psychology and social research.
- Ristimäki, K. 2002. Yrittäjyyskasvatus. Yrittäjyttä ja kasvatusta. Saarijärvi: Gummerus.
- Rouvinen, P. & Väänänen, L. 2004. Yrittäjä, elämäntieteiden maisteri: Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004 (toim. Terhi-Anna Wilska).

Saks, N.T. & Gaglio, C.M. 2002. Can opportunity identification be taught? *Journal of Enterprising Culture* 10, 313-347.

Shane, S. & Venkateraman, S. 2000. The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review*. Vol. 25, s. 217-226.

Slotte, S. 2001. Dialogisen vuorovaikutuksen taidoista. *Systeemianalyysin laboratorio*. Luettu 26.4.2011. http://www.sal.tkk.fi/vanhat_sivut/Opinnot/Mat-2.198/dialogi.html

Tampereen ammattikorkeakoulun laatukäsikirja *Kompassi* 2011. Luettu 16.1.2011. Tampereen ammattikorkeakoulun intranet.

Tonttila, K. 2010. Yrittäjyyden arvottaminen akateemisten nuorten argumentoinnissa. *Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja*.

Uusitalo, L. 1997. Kuluttajan ympäristöä koskevat valinnat. *Helsingin kauppakorkeakoulu, markkinoinnin laitos*. Luettu 29.1.2011. http://lta.hse.fi/1997/1/lta_1997_01_a2.pdf

Varamäki, E., Lautamaja, M., Joensuu, S. & Tornikoski, E. 2011. *Entre Intentio – Tuloksia amk-opiskelijoiden yrittäjyysasenteiden ja -aikomusten mittaamisesta*. [Power Point-kalvosarja]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Haastattelut

Kolehmainen, M. lehtori. 2011. Haastattelu 1.4.2011. Haastattelija Koskikunnas, K. Litteroitu. Tampereen ammattikorkeakoulu. Liiketoiminta ja palvelut.

Lamminen, P. lehtori & Tuomala, M. lehtori. 2011. Haastattelu 21.2.2011. Haastattelijat Klaavu, A. & Koskikunnas, K. Litteroitu. Tampereen ammattikorkeakoulu. Liiketoiminta ja palvelut.

Merviö, E. lehtori. 2011. Haastattelu 14.2.2011. Haastattelijat Klaavu, A. & Koskikunnas, K. Litteroitu. Tampereen ammattikorkeakoulu. Proakatemia.

Valtonen, M. lehtori. 2011. Haastattelu 6.4.2011. Haastattelijat Klaavu, A. & Koskikunnas, K. Litteroitu. Tampereen ammattikorkeakoulu. Proakatemia.

Haastattelurunko

Liiketalouden valmentajien teemahaastattelu

Haastattelun aihe: Tamk Tampereen liiketalouden opetussuunnitelma ja pedagogiikka opiskelijoiden yrittäjyysintentioiden muutoksessa 3,5 opiskeluvuoden aikana

1. YRITTÄJYYSASENTEET

Miten valmentajana näet seuraavien asioiden kehittymisen ops ja pedagogiikka näkökulmasta?

Opiskelijoiden mielikuvat yrittäjyydestä:

Mielenkiintoista	Epävarmaa
Röyhkeyttä vaativaa	Kiehtovaa
Arvostettua	Halveksittua
Epärehellistä	Riskialtista
Tavoiteltavaa	Hyvä ansiotaso
Tylsää	Ahdistava
Vapaata	

➤ Mitä konkreettisia toimenpiteitä näiden asioiden kohdalla on tehty?

2. SUBJEKTIIVISET NORMIT

Lähiympäristön tuen merkitys yrittäjyysaikomuksiin



Millainen vaikutus tiimiyhteisöllä on yrittäjyysaikomusten kehittymisessä?

Tukevatko opetussuunnitelma ja pedagogiikka näitä vaikutuksia?

Kuva: Opiskelijan lähipiiri

3. YRITTÄJYYS-OSAAMINEN, LIKETOIMINTAMAHDOLLISUUKSIEN HAVAITSEMINEN

Kykenen

- tuottamaan uusia ideoita
- näkemään asiat eri valossa
- ratkaisemaan erilaisia ongelmia
- organisoimaan ryhmän toimintaa
- ottamaan riskejä
- sietämään epävarmuutta
- suunnittelemaan ja kehittämään uusia tuotteita ja/tai palveluja
- saamaan muut mukaan toimintaan

Miten opetussuunnitelma ja pedagogiikka tukevat näiden kehittymistä?

LIITE 2: 2 (4)

Teemat/haasteltava Yrittävyys- ja liiketoimintaosaaminen Taidot, osaaminen, mahdollisuuksien havaitseminen	Liiketalouden valmentaja 1 - innovointi ja ideointi	Liiketalouden valmentaja 2 - innovointi ja ideointi	Liiketalouden valmentaja 3 - innovointi ja ideointi	Tulokset/haasteltava Yrittävyys- ja liiketoimintaosaaminen Taidot, osaaminen, mahdollisuuksien havaitseminen
	<ul style="list-style-type: none"> > painoitettu paljon valmennuksessa 	<ul style="list-style-type: none"> > ideointitaitoihin panostetaan HTEV:ssä > innovointi ei ole liikontai ibn markkinoinnissa esillä tarpeeksi 	<ul style="list-style-type: none"> > 1. vuonna opiskelijat keksivät yritysideoan, tekevät liiketoimintasuunnitelman ja toteuttavat idean > ops ei tue näitä taitoja 2. ja 3. vuosina > tässä eniten parannettavaa, ops ei tue 	
<ul style="list-style-type: none"> - liiketoimintamahdollisuuksien havaitseminen - organisoititaidot 	<ul style="list-style-type: none"> > ei olla korostettu opetuksessa > projektinhallintaa paljon > korostuu paljon opiskelijujen alkana > kehittyä vuosi vuodelta > riskinhallinnasta puhutaan teoreettisesti, mutta ei konkreettista harjoittelua > yrityspeilimaailmassa otetaan riskejä, mutta ne eivät konkreettisoidu 	<ul style="list-style-type: none"> - organisoititaidot 	<ul style="list-style-type: none"> > tuleee esiin ryhmätöiden kautta, moni pääsee ryhmäohjaajan rooliin 	<ul style="list-style-type: none"> > HTEV 2:ssa ryhmät organisoivat oman teemaluennonsa > ryhmätöiden kautta läpi opintojen > yrityspeilissä jonkin verran, mutta ei konkreettisoidu
<ul style="list-style-type: none"> - riskinottokyky 			<ul style="list-style-type: none"> - riskinottokyky 	
<ul style="list-style-type: none"> - vuorovaikutustaidot 	<ul style="list-style-type: none"> - vuorovaikutustaidot 		<ul style="list-style-type: none"> > ops tukee kehittymistä hyvin > tulee esiin kaikissa kurseissa 	
			<ul style="list-style-type: none"> - asioiden näkeminen eri valossa - ongelmanratkaisutaidot - epävarmuuden sietäminen - "saan muut mukaan toimintaan" 	<ul style="list-style-type: none"> > 2. ja 3. vuonna tulee esiin > monella kurssilla joudutaan pohtimaan samaa asiaa eri > 1. vuosi tukee, ratkaistaan erilaisia ongelmia > 2. ja 3. vuonna ongelma käydään ratkaisun kautta läpi > tulee vahvasti 1. vuonna > 2. ja 3. vuonna vähenee, epävarmuus muuttuu muun sivutuotteena > tulee esiin 1. vuoden harjoitusyritystoiminnassa - tehdään tiivistä töitä yhdessä

LIITE 2: 3 (4)

Teemat/Haastattelut	Prooatemiain valmentaja 1	Prooatemiain valmentaja 2	
<p>Aseenteet yrittäjyyttä kohtaan Mittä tekijät muokkaavat aseenteita?</p>	<p>-yhteistyö yrityselämän kanssa -konkreettinen tekeminen vs. luento-opetus -projektityössä opitaan kantapään kautta -asenteet ovat lähtöisin kotoa</p>	<p>> kaikki asenneväittämät opitaan tekemisen kautta > esim. epärehellisyys: myöhästyneet myyntisaamiset, puutteelliset sopimukset > nuori on nähnyt palkkityön huonot puolet > kodina asennemuutos opintojen aikana > yrittäjävanhempien vaikutus</p>	<p>> yrittäjyysasenteet muodostuvat tekemisen kautta</p>
<p>-kiinnostus lähtee opiskelijasta itsestään, ei ulkopuolelta pakottamalla</p>	<p>- valmentajan rooli</p>	<p>- vapaus tehdä mitä haluaa - yrittäjyys on epävarmaa - hyvä ansiotaso - valmentajan rooli</p>	<p>> yleinen asenne yrittäjyydestä tässä sukupolvessa > se kohdataan konkreettisesti > rahasta puhutaan, tulee opsista esiin > valmentajat rohkaisevat tarttumaan haasteisiin</p>
<p>Lähiympäristön tuki Kouluympäristön ja tiimiyhteisön tuen merkitys yrittäjyysintention kehittämisessä</p>	<p>- tiimi muokkaa opiskelijan ajatusmaailmaa, yksilö kehittyy ryhmän kautta - lähiympäristön merkitys kasvaa opintojen edetessä - kehityskeskustelut</p>	<p>- tiimi muokkaa opiskelijan ajatusmaailmaa, yksilö kehittyy ryhmän kautta - lähiympäristön merkitys kasvaa opintojen edetessä - kehityskeskustelut</p>	<p>> valmentaja tukee opiskelijan henk.koht. Tavoitteissa > tiimi rohkaisee ja tukee kohti omia tavoitteita > matkalla yrittäjyyteen tulee pettymyksiä, jolloin tiimin tuki tärkeää > yrittäjyys otetaan puheeksi opintojen loppuvaiheessa</p>
<p>- opiskelijoilla suurempi tarve rakentaa yhteisö kun he tulevat muilta paikkakunnilta - nuori tuntee kuuluvansa yhteisöön</p>	<p>> keskustellaan henk.koht. tavoitteista</p>	<p>- Prooatemiain verkosto</p>	<p>> alumnitoiminta ja yrittäjäjärjestöt tukevat yrittäjyyttä > ei niinkään kouluorganisaatio</p>

LIITE 2: 4 (4)

Teemat/Haastattelutavat	Proakatemian valmentaja 1	Proakatemian valmentaja 2	
Liiketoimintaosaaminen	<ul style="list-style-type: none"> - tradenominen yrittäjyyssyyvyt ovat hyvällä tasolla - Proakatemian ops rakennettu kehittämään kyseisessä esiintyviä kykyjä - vuorovaikutus 	<ul style="list-style-type: none"> > yrittäjyys ei ole kyvystä kiinni > substansiosaaminen kehittyi vahvasti opsissa (kirjojen luku, kurssi- ja seminaaritunnit) > piilo-opsin sisältö > jatkuva, läpi opintojen > viikottaisissa pajoissa > erilaiset innovointimenetelmät > dialogi > ryhmän toiminnan organisointi > johtaja, markkinointi- ja myyntipäällikkö jne. > ryhmä organisoi itse oman toimintansa > tässä eniten kehitettävää > pajoissa tapahtuva dialogi, yhteisen näkemyksen löytäminen > projekteissa pyritään oikeaa rahaa > opiskelijat sitouttavat rahaansa osuus kuntamaksuun > suunnitelmat muuttuvat projekteissa jatkuvasti > oppituntien aiheet selvillä, mutta kukaan ei tiedä lopputulosta etukäteen (tunteet ne keskustelun johdattamana) > epävarmuuden sietäminen on jatkuvaa 	<ul style="list-style-type: none"> - Proakatemian ops rakennettu kehittämään kyseisessä esiintyviä kykyjä - vuorovaikutus - ryhmän toiminnan organisointi - jokainen toimii vuorollaan projektipäällikkönä - riskinotto kyky - epävarmuuden sietäminen - asiat ovat jatkuvasti "ilmassa"